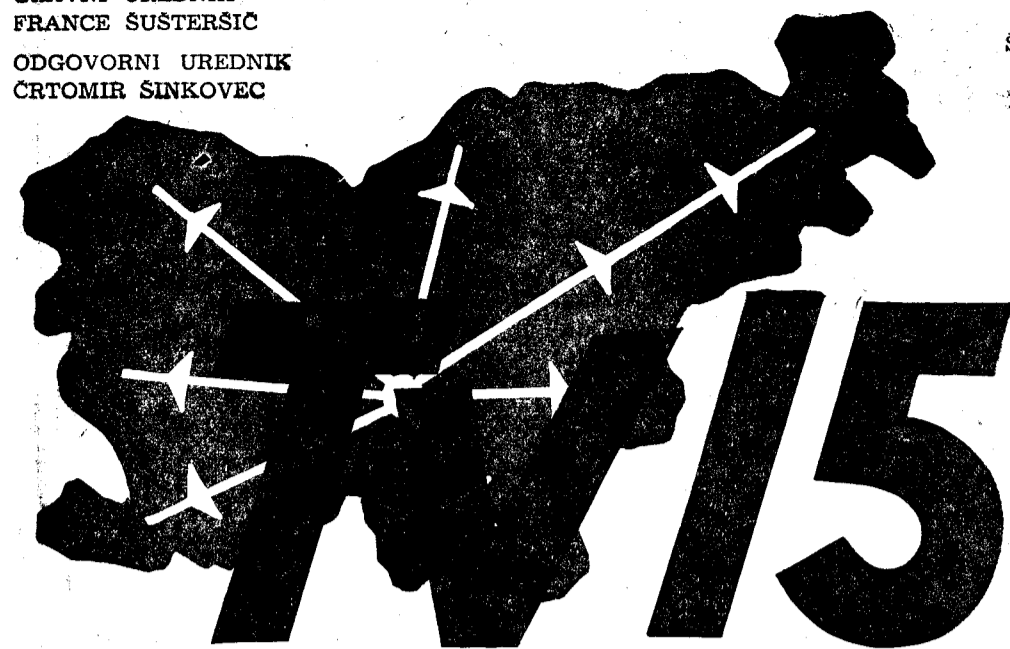

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Protest predsedstva ZVB NOV Slovenije

Predsedstvo ZVB NOV Slovenije je na svoji seji dne 13. t. m. v zvezi s provokacijami nacistov v ZR Nemčiji in pismom Zveznega predsedstva ZVB NOV Jugoslavije sprejelo enodušno naslednje stališče:

Odločno in v celoti pozdravljamo in podpiramo pismo Zveznega predsedstva Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije s tem, da menimo, da je to pismo po svoji vsebini še preblago. Obenem Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije izkoristi to priložnost, da ponovno in najodločneje zahteva, da preneha ogabna protijugoslovanska gonja v ZR Nemčiji; da ZR Nemčija prepove delovanje ustaških in drugih fašističnih kalilcev miru na svojem teritoriju in da očisti svoj državni aparat bivših nacistov; da bodo ustaški zločinci iz Godesberga, ki so šele zdaj prišli pred sodišče, obsojeni kakor v resnici zaslužijo; in končno, da ZR Nemčija vendar že enkrat izplača odškodnino žrtvam nacističnih taborišč ter ostalo vojno škodo, ki so jo fašistične okupatorske vojske v zadnji vojni prizadejale Jugoslaviji in njenemu ljudstvu.

Denarni zavod Slovenije

Med 12. in 16. marcem je bila v Črnomlju razstava o delovanju Denarnega zavoda Slovenije pri Predsedstvu SNOS.

Denarni zavod Slovenije je ustanovilo Predsedstvo SNOS s posebnim odlokom dne 12. marca 1944, neposredno po I. zasedanju SNOS, ki je bilo 20. februarja istega leta v Črnomlju. Pokazala se je namreč potreba po ustanovi, ki bi centralizirano gospodarila z denarjem, urejala denarni obtok, kreditirala nabave in podobno.

V tem času je bil precejšen del Slovenije osvobojen, NOV je postala mednarodno priznana vojska. Po deželi je krožil različen denar: lire, marke, kune. Kmalu so se tem valutam pridružili še boni. Vojaške enote so pogosto zaplenile razne dragocenosti, zlato, srebro, drago kamenje, vrednostne papirje, večje vsote denarja itd.

Po drugi strani pa je na osvobojenem ozemlju primanjkovalo vsega, kar potrebujejo civilizirani ljudje. Spomnimo se samo pomanjkanja soli, papirja, sukanca, tiskarskih barv, zdravil in drugega. Najnujnejše je bilo treba kupovati izven meja stare Jugoslavije. Spomnimo se nakupa tiskarskega stroja za tiskarno »Slovenija«.

Nekdo je moral urejati tudi vse posle okoli zbiranja prostovoljnih prispevkov na neosvobojenem ozemlju, davkov, posojil in daril. To nalogo je dobil Denarni zavod. Med 2. aprilom 1944 in 9. majem 1945 je imel Denarni zavod vsega skupaj okoli 900 milijonov lir prometa.

Razen tega je Denarni zavod zbiral statistične podatke in tako pripravljal gradivo za valutno reformo po vojni, pa tudi za zamenjavo denarja, ki je bil v obtoku po osvoboditvi.

Denarja in dragocenosti zavod ni imel v bančnih trezorjih, ampak v bunkerjih po gozdovih, spise pa so imeli v nahrbtnikih. Bela krajina in njena prestolnica nista bili varni pred sovražnimi vpadi.

Leta 1946 se je Denarni zavod vključil v Narodno banko FLRJ.

Zdravljenje invalidov

Kopališko in klimatsko zdravljenje vojaških vojnih invalidov, ki je zagotovljeno z zakonom, je urejeno z posebnim pravilnikom. Na podlagi določil tega pravilnika gre vsako leto določeno število osebnih vojaških vojnih invalidov na tako zdravljenje, ki pa ga mora odobriti posebna zdravniška komisija, na predlog zdravnika, ki prizadetega invalida zdravi. To je velika ugodnost, ki so je deležni vojaški vojni invalidi, in če pri tem navedemo, da je na primer lani zvezna uprava za zdravljenje invalidov v Sloveniji dala okoli 50 milijonov dinarjev vidimo, da je to zdravljenje tudi precej drago. (Nadaljevanje na 3. strani)

Poslali so resolucijo sodišču v Frankfurtu

Bivši interniranci koncentracijskega taborišča Oswiecim, ki so se 29. februarja letos zbrali v Celju, so sprejeli in poslali sodišču v Frankfurtu, ki sodi nacistične zločince, resolucijo, v kateri med drugim pravijo:

»Naše oči so z gnusom uprte na zverinske zločince, ki jih je čas privedel sedaj pred vaše sodišče. Boleče odjekne v naših srcih, ko se spominjamo krvoločnih podivjanih zveri v človeških podobah, ki so živele toliko let po vojni spodobno življenj med poštenimi ljudmi in šele sedaj odgovarjajo za storjene zločine.«

Resolucija se končuje z ugotovitvijo: »V zgodovini človeštva bodo ostala večno ohranjena sporočila in dokazi bodočim pokolenjem, kako organizirano je nacistična drhal morila ljudi v koncentracijskih taboriščih... Kriki umirajočih iz plinske celice in krematorijev, boleče tožbe s številkami zaznamovanih ljudi — že mrtvih in preživelih — terjajo najstrožjo kazen za storjene zločine.«

Protestno pismo

Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije

Predsedstvo zveznega odbora ZVB NOV Jugoslavije je poslalo vladi Zvezne republike Nemčije pismo, v katerem je v imenu 1.400.000 članov protestiralo zaradi klevetniške kampanje in protijugoslovanskih provokacij v Zahodni Nemčiji. V pismu je med drugim rečeno, da je med drugo svetovno vojno bilo ubitih 1.706.000 Jugoslovancev. Od tega jih je padlo 303.000 v enotah NOB, 425.000 pa jih je bilo ranjenih, 935.921 jugoslovanskih državljanov je padlo kot žrtve nacističnega nasilja, nad 200.000 Jugoslovancev so odpeljali v koncentracijska taborišča, od koder so jih je le malo vrnilo. Raznim načinom preganjanja je bilo izpostavljeno 23 % Jugoslovancev.

Tudi gmotna škoda je velikanska. Uničeni sta bili dve petini jugoslovanske industrije. Brez strehe je ostalo 3,5 milijona prebivalcev. S požigi vasi je okupator uničil 289.000 kmetij. Skupna izguba narodnega bogastva Jugoslavije je znašala 17 % izgub celotne protihitlerjevske koalicije, razen ZSSR in Poljske.

Reparacijska komisija je po vojni ugotovila, da je nacistična Nemčija povzročila v Jugoslaviji škodo za 35,3 milijarde ameriških dolarjev (vrednost iz leta 1938) a Jugoslavija je od takrat dobila samo 35,7 milijona dolarjev.

Do 18. januarja 1949 so bili reparirani vsi nemški vojni ujetniki razen 1024, ki so bili osumljeni, da so zakrivil zločine. Jugoslavija je bila torej prva in edina država, ki je izpolnila vse obveznosti sporazuma št.

rih zunanjih ministrov z dne 17. aprila 1947. Posamezniki in skupine ujetnikov so pošiljale prav Aleksandru Rankoviću, takratnemu notranjemu ministru, zahvalna pisma za humano ravnanje v ujetniških taboriščih.

V pismu je potem rečeno, da je zahodnonemška vlada omogočila teroristično delovanje ustaških in četniških emigrantov na ozemlju ZR Nemčije in da ni preprečila napada na jugoslovansko predstavništvo v Bonnu, med katerim je bil ubit član jugoslovanske organizacije borcev Momčilo Popović.

V zvezi s »tožbo«, ki jo je vložil nacistični advokat Schöttler proti podpredsedniku SFRJ in predsedniku ZVB Aleksandru Rankoviću, čes, da je kot notranji minister ukazal pobiti 100.000 nemških ujetnikov in 250.000 »Jugoslovancev« nemške krvi, izraza pismo mnenje, da organi ZR Nemčije

nimajo nobene pravne in ne moralne legitimacije za kakršnekoli postopke proti bivšim borcem in udeležencem odporne gibanja. Vsak poskus te vrste pomeni kršitev mednarodnih obveznosti, ki jih je prevzela ZR Nemčija.

Pismo naglašja, da so v ZR Nemčiji povečali protijugoslovansko gonjo prav v času, ko širom po svetu enodušno podpirajo zahtevo Jugoslavije, naj Bonn izplača odškodnino jugoslovanskim žrtvam nacističnega nastajanja. Ta gonja je del premissljene politike določenih krogov, ki z grobimi potvorbami in zavajanjem svetovne javnosti želijo vzbuditi dvom v obveznosti ZR Nemčije glede povrnitve škode jugoslovanskim žrtvam nacizma in prikriti ali pa celo opravičiti nacistične zločine v Jugoslaviji in drugih evropskih državah.

V današnji številki:

Ali je Jugoslovonom res prirojena želja po vojskovanju (STRAN 4)

Pobeg torpedovke »T-11« (STRAN 5-8)

Nacistični rabelj v Albaniji (STRAN 8)

S SEJE PREDSEDSTVA ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Najostrejša obsodba fašističnih provokacij v ZR Nemčiji

Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije je na svoji seji dne 13. t. m. razpravljalo med drugim tudi o ponovnem oživljanju nacizma v ZR Nemčiji in o ponovni provokaciji bivšega nacističnega advokata Schöttlerja, to je o njegovem klevetniškem napadu, to pot na predsednika naše organizacije in priljubljenega voditelja NOV in naše revolucije v zadnji vojni, tov. Rankoviča. Predsedstvo z gnevom obsoja to najnovjšo in vse podobno provokacijo bivših nacistov, vendar meni, da je osnovno pri vsem tem in najbolj zaskrbljujoče obnašanje zahodnonemškega sodstva, ki sprejema take klevetniške obtožbe, namesto da bi jih odločno zavrnilo kot očitne provokacije propadlega in v Nürnbergu leta 1945 uradno po vsem naprednem človeštvu obsojenega zločinskega nacizma. Ta in številni drugi podobni pojavi v ZR Nemčiji govore o tem, da je tudi uradna zahodnonemška politika usmerjena v oživljanje nacizma — te največje nevarnosti za človeštvo — in da se ZR Nemčija tudi uradno vključuje v sedanjo ogabno protijugoslovansko gonjo. Predsedstvo je k vsemu temu zavzelo svoje stališče, ki ga objavljamo pod pismom zveznega predsedstva Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije.

V nadaljnjih dveh točkah dnevnega reda je predsedstvo ustanovilo posebno komisijo za razvijanje tradicij NOB pri Predsedstvu ZVB NOV Slovenije ter potrdilo zaključne račune svojega računovodstva za leto 1963. Za predsednika komisije za razvijanje tradicij NOB je bil izvoljen tov. Boris Čižmek-Bor, za sekretarja pa tov. Milko Štolfa.

M. S.

OBČANOVA BELEŽNICA

Ce smo v dvomu, če si ne znamo pomagati na katerikoli drugi način, nam še vedno ostane »zadnja slamiča«, za katero se lahko pri tovrstnih razglabljanjih oprimejo, z določenim upanjem, da se bo moršili. In ta je brez dvoma — statistika.

Naj smo se tako črnogledi in nezaupljivi do nje, kot do mladega in vihravega dekleta, ki strelja s pogledi, je statistika vendarle trmasta in ji lahko bolj ali manj verjamemo! To smo sicer pripravljivi venomer in odločno le tedaj, ko je nam v prid, sicer pa raje izrečemo kako pikro na njen ročaj.

No, in ta naša statistika je — v zvezi s temo, ki jo nameravam to pot obravnavati — nedvoumno povedala, da se je po podatkih zveznega urada za cene lani povečala cena kar TRIDESET TISOCEM izdelkov našega gospodarstva.

● da so bile povišane cene oziroma, da so zahtevali povišanje cen samo v januarju mesecu letos DVA TISOC SEŠTSTOTIM izdelkom, in

● da je v fasciklih istega urada zdaj še kar DVATISOC prošeni različnih gospodarskih organizacij in proizvodnih enot za registracijo cen posameznim izdelkom! Se strinjate, da ste le malce presenečeni?

Res. Čeprav na splošno govorimo: »Vse se draži!«, vendarle niste mogli pomisliti, da se je v enem samem letu podražilo kar toliko izdelkov. Pa naj gre za šivanke in zobotrebe ali pa za žerjave in električne lokomotive...

In če na vsakem koraku ugotavljamo, da se je danes to, jutri spet ono podražilo, in ugotavljamo, da se naši družinski proračuni, ali kot jih ekonomisti imenujejo — življenjski stroški — večajo (in

Na »spolzkiem« terenu

so se povečali od novega leta sem za 4,7 %) ter da realni dohodki padajo, imamo za to prav gotovo določene razloge.

Vsi smo občani ali občanke, ki se tako ali drugače srečujemo z vsakdanjim življenjem in tako tudi doživljamo — vsaj zadnje čase — neprijetna presenečenja... Živila, prevozi, cigarete, tekstil in druge gospodinjinske potrebščine, najrazličnejše usluge — od frizerskih do avtoličarskih — se večajo iz dneva v dan. Tu bolj, drugje spet manj opazno. Tam za bankovec, tam za desetaka, drugje za stotaka ali tisočaka. In tako »odteka« iz naših družinskih proračunov denar, ki smo ga sicer zaslužili, odvrne pa nam ne!

— Kaj je s tem? Kako je s tem? — se sprašujemo iz dneva v dan in skušamo razvozlati ta čudni gordijski voz.

Ne bi se spuščal v to, kje so vzroki v celoti. Jih analizirati popolnoma in postaviti piko na i. To ni moja naloga in tudi prostora v moji beležnici ne bi bilo zlepa dovolj za te vrste razpravo. Zelim povedati oziroma opozoriti vendarle na nekaj, kar se mi zdi, da dostikrat pozabljamo.

Za tole gre: ● Moj prijatelj je proizvajalec, jaz sem član delovnega kolektiva, oni tam zadrage ali kmetijskega posestva in spet drugi obrtne delavnice. Vsi mi bi radi več zaslužili, kot zdaj. Ena izmed poti pa je tudi podražitev izdelkov: da bo več sredstev, več skladov in več osebnih dohodkov. Sila preprosto: podražimo in se skupljimo iz zagate! In — pika!

Tako delamo mnogi! In vendar bo sleherni izmed nas za to, da podražimo le mi, drugi naj tega ne delajo! In polna usta so nas »stabilizacije tržišča«, »uravnovesenja«, itd.

To pa je — zdi se mi — tisti razkorak med nami — »proizvajalec, in med nami — »potrošniki«. Nič se ne »čudimo«, če mi v našem podjetju podražimo kak izdelek, hudujemo pa se na vse pretege, če to store v sosednjem podjetju. Ali: prav nič nam ni »hudo«, če je, denimo, naš radijski sprejemnik za nekaj tisočakov dražji, veliko pa imamo povedati o tem, da je radič pač odločno predrag in da ga kar naprej dražijo!

To je morda le eden — tudi ob kopici objektivnih vzrokov — izmed členov v verigi. In roko na srce: »Mar nismo dostikrat prav takšni?« IZTOK AUŠEC

Priznavalnine v koprskem okraju

V koprskem okraju je povprečne občinski priznavalnini konec 1963 znašalo 1045 dinarjev... Priznavalnini so se razvijale v manj razvitih občinah... Konec februarja je imelo krajevno ZB Cezanjevce (občina Ljutomer) redno letno konferenco...

MLADI RADI POSLUŠAJO

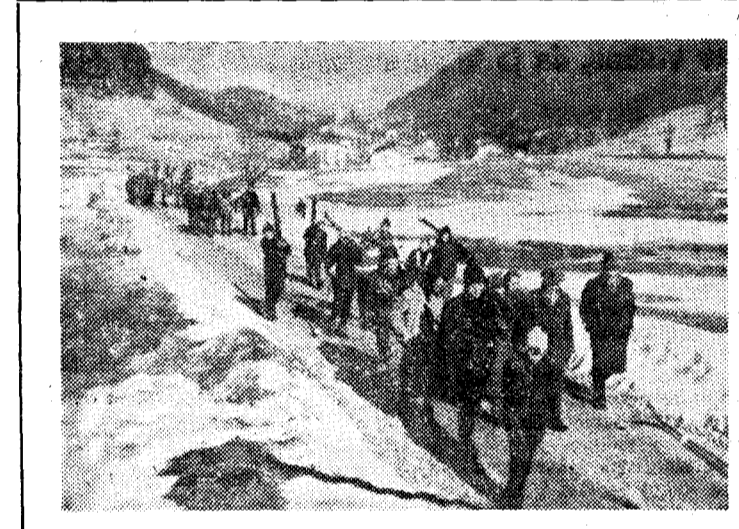
Otroci hrastniških osnovnih šol, zelo radi poslušajo zgodbe, ki jim jih pripovedujejo preživelci borci NOB... Predsedstvo ZB občine Nova Gorica je organiziralo 1. marca letos »Pohod po smučinah IX. korpusa«...

Letna konferenca v Cezanjevcih

Konec februarja je imelo krajevno ZB Cezanjevce (občina Ljutomer) redno letno konferenco... Nazorna predavanja Obrambna vzgoja mora napredovati z razvojem tehnike, je naložilo, ki ga zastopamo vsi, ki želimo krepiti obrambno sposobnost naše skupnosti...

Nazorna predavanja

Obrambna vzgoja mora napredovati z razvojem tehnike, je naložilo, ki ga zastopamo vsi, ki želimo krepiti obrambno sposobnost naše skupnosti...

Predsedstvo ZB občine Nova Gorica je organiziralo 1. marca letos »Pohod po smučinah IX. korpusa«...

zazeleno uspehe. V ta namen so že tudi pripravili program predavanja... Določili so, da v celoti naj bodo organizirane proslave ob 20-letnici ustrelnosti 25 talcev v Cezanjevcih in bojov na tem področju...

Nova oblika dela

Zbiranje zgodovinskega gradiva iz NOB in utrjevanje nekaterih podatkov, ki niso še popolna trdna ugotovitveni, nam v Trzinu že vsa ta leta dela preglativce... Dva izbrana člana NOB, ki sta bila v letih predvojni aktivna, sta pripravila izdajo zgodovinskega gradiva iz NOB in utrjevanje nekaterih podatkov...

Počitniška zveza in tradicije NOB

Konec februarja so se zbrali predvojni občinski odbori Počitniške zveze Slovenije na študentski seminar v Velenju... Konec februarja so se zbrali predvojni občinski odbori Počitniške zveze Slovenije na študentski seminar v Velenju...

Ob tabornem ognju

Zgodi se, da umre ta ali oni človek. Njegovi sodelavci v podjetju, ustanovi, komiteju, odboru itd., želijo pokazati njegovo pomembnost... Ob tabornem ognju Zgodi se, da umre ta ali oni človek. Njegovi sodelavci v podjetju, ustanovi, komiteju, odboru itd., želijo pokazati njegovo pomembnost...

Preživelci taboriščnikov iz nacističnega taborišča Auschwitz, ki žive v Sloveniji — le-teh je v Sloveniji okrog 400 — so imeli v preteklih dneh sestanke... Britanske čete, ki so pred dnevi prišle v Tanganjiko, Ugando in Kenijo... Češkoslovaška vlada delegacija pod vodstvom podpredsednika vlade ČSSR Františka Krajeříra... Med prispevki, posvečenimi pripravam na V. kongres Zveze sindikatov Jugoslavije... Čejlonska vlada je ostro reagirala na sklep zahodnonemške vlade... Sudanska vlada je izgnala iz svoje države vse misijonarje... Sredi meseca aprila bo v Alžiru kongres Fronte nacionalne osvoboditve (FLN) Alžirije... Ker sestanek zunanjih ministrov Indonezije, Filipinov in Malezije ni dal zaželenih uspehov... Dogodki tedna Argentinska vlada je odobrila, da se na zahtevo ZR Nemčije... Kambojski princ Norodom Sihanuk je izjavil, da bo odstopil... V zadnjih tednih v ZDA govore, da bi naj bil Robert Kennedy... V Caracasu je prevzel dolžnosti predsednika Venezuele novi predsednik dr. Roul Leon. Položaj v Venezueli pa je vedno bolj napet... Pred dnevi je postal 38-letni črnc Carl Rowan direktor ameriške informativne službe — USIS... Sovjetske oborožene sile so nad ozemljem DR Nemčije, blizu osrednjega berlinskega koridora, sestrelile ameriško vojaško letalo »RB 66«... V okviru splošne ideološke ofenzive na vseh »frontah«... Japonsko zunanje ministrstvo je objavilo dokument, v katerem pojasnjuje stališče glede »dveh kitajskih držav«... Dva ugledna revolucionarja Mirzo Husejinov iz Azerbejdžana in Mihejo Jerbanov, ki sta bila v času Stalinovih čistk nedolžna... V Brazilijo je odpotovala 15-članska delegacija jugoslovanskih gospodarstvenikov... Norveška vlada je predlagala parlamentu, naj bi odobrila 2 milijona norveških kron (okrog 300.000 dolarjev) za zgraditev otroške bolnišnice v Skopju... V deklaraciji ob obisku alžirskega predsednika Ben Bele, ki sta bila na Brionih podpisala Ben Bela in Tito, je med drugim rečeno: boj proti vsem oblikam neenakopravnosti, odvisnosti, zunanje pritiska in vmešavanja v notranje zadeve države... Podpredsednik zveznega izvršnega sveta Boris Kraigher je govoril na tiskovni konferenci v Beogradu... Brazilski predsednik Goulart je podpisal dekret o nacionalizaciji vseh zasebnih petrolejskih rafinerij in zemljišč v širini 10 km ob vseh cestah, železnicah in plovnih rekah v Braziliji... Na enotedenski obisk parlamentoma Alžirije in Tunizije je v terek odpotovala delegacija zvezne skupščine... Jack Ruby, ubijalec Oswalda Leeja, domnevnega atentatorja ameriškega predsednika, je bil obsojen na smrt... Jugoslovanska gospodarska delegacija, ki je doslej obiskala že Indijo, Burmo in Kambojdo, je prispela v Afganistan... Francoski predsednik de Gaulle je odpotoval na uradni obisk v Mehiko, govore pa, da bo mogoče obiskal tudi Kubo... V prvih dveh mesecih letošnjega leta je bila industrijska proizvodnja v Jugoslaviji za 23 % večja, izvoz pa za 30 % večji v primerjavi s istim obdobjem lani... Ker je Turčija grozila, da bo vdrila na Ciper, če ne bodo tamkaj prenehali spopadi med Turki in Grki, je ciprski vlada zahtevala nujen sestanek Varnostnega sveta... Ker je Turčija grozila, da bo vdrila na Ciper, če ne bodo tamkaj prenehali spopadi med Turki in Grki, je ciprski vlada zahtevala nujen sestanek Varnostnega sveta...

Z NESTLOM PO KOROŠKEM

(NADALJEVANJE IN KONEC)

— Da, tovariš Nestl, sem dejal. Verjetno moj glas ni bil preveč samozavesten. Potlej je izbral štiri tovariše z avtomatskim orožjem:

— Vi boste splezali takoj za Kosom na most oziroma cesto ob mostu in zavzeli položaje približno 150 m višje, to je proti prelazu; če bi se patrolja vračala, jo boste zadržali z ognjem. Jaz in tale dva, pokazal je na minerca in še enega tovariša, bomo minirali most. Umik bi prišel v poštev le v izredni nevarnosti. Takrat bi zaslišali žvižg moje piščalke.

Ze zgodaj popoldne smo se začeli pripravljati. Vso opremo smo pustili v začasnem taborišču. Eksploziv smo zložili v štiri zavoje, jih trdno povežali za zažigalnimi vrvicami, zložili v štiri prazne nahrbtnike in določili štiri nosače. Njihova naloga je bila le, potlej ko bodo priplezali na most, odložiti razstrelivo. Tudi jaz sem vzel nahrbtnik, čeprav mi je Nestl branil, toda, kaj mi je bilo takrat nesti pet kilogramov!

Sonce še ni zašlo, ko smo se spustili po zahodnem pobočju Macenskega hriba v globoki kanjon potoka ali včasih divjega hudournika Podljubeljščice. Nihče ni govoril. Gozd okrog nas je šumel v topli pomladanski sapici. Vsakdo se je ukvarjal s svojimi mislimi. Zavedali smo se, kako pomembna akcija nas čaka. Pogledal sem na uro. Približno čez dve uri! Se nam bo posrečilo? Verjel sem, da akcija lahko v celoti uspe tudi z devetimi ljudmi. Toda najmanjša neprevidnost, napaka ali golo presenečenje in — marsikateri izmed nas bo prestreljen obležal na tej prokleti cesti.

Nestl je bržkone zasulil, o čem razmišljam. Bila sva za vodnikom, spredaj naše majhne kolone, ko mi je zašepetal:

— Kos, če se nam bo to posrečilo, in to popolnoma verjamem, jo bomo zelencem temeljito zagodili! Če pa bova padla, bodi prepričan, da nas bodo naši pošteno maščevali. Nasmehnil se je, kot zmeraj pred kakšno pomembno nalogo. — Veš, če nam bo uspelo, bom preskrbel najmanj pol kile pravega domačega tobaka in boste tri dni lahko samo kadili, jaz pa bom pil mleko.

Skrbelo me je le, če se jim bo, z majhnim cepičkom, posrečilo odpreti komore. Kaj pa, če so plošče v ležiščih zarjavele ali pa so zalite s cementom? Toda domačini, vodnik Ludvik je dejal, da to orodje zadostuje.

Kmalu smo se znašli na dnu mračnega kanjona, med ogromnimi skalami. S težavo smo se premikali med njimi. Preskočili smo ozki, globoki in deročji potok ter se začeli vzpenjati med rušjem in grmičevjem po nasprotnem bregu, kjer smo nekje visoko zaznavali cesto oziroma objekt naše akcije. Kakih sto metrov desno se je v mračnih globinah prikazalo drugo globoko korito, nad katerim je bil usodni most. Njegovo dno je bilo suho, zato pa tembolj grozljivo mračno. V njem je bilo v somraku videti velike skale, ki so se kdove kdaj zvalile s strmih bregov nad nama.

Sledil je kratek, šepetajoč posvet: tam, kjer je oporno zidovje najnižje, moramo splezati na cesto in po njej vsekakor priti na most! Če je kdo na cesti ali na mostu, ne ve nihče. Ali je obhodnica iz postojanke že na poti? Ali so bunkerji ob mostu že zasedeni? Nas bodo iz postojanke opazili? Noč je sicer precej temna, toda v postojanki imajo žaromet, ki ponoči dostikrat »tiplje« daleč tja čez most in po grebenih. V postojanki imajo tudi težki mitraljez, s katerim je moč obvladati vso okolico mostu...

Take in podobne misli so se v nas bliskovito menjavale druga za drugo, vtem ko smo ždeli pod opornim zidom. Se zadnjikrat posvet. Nestl mi je sikajoče zašepetal:

»Kos, zapomni si! Ko bosta z Ludvikom pritekla na konec mostu, se stisni ob zid, ti na desni, Ludvik na levi strani in če se vama bo sploh posrečilo priti do tam, potem ni več umika, dokler vaju ne pokličem. Razstrelivo pustita na začetku mostu. Si razumel?«

»Da,« sem odvrnil.

Z Ludvikom sva se zavihтела na cesto in za trenutek prisluhnila. Povsod je bila gluha tišina, le globoko spodaj je v divji temi šumela voda. Sklonjeno sva se naglo pomikala proti mostu, ki je bil dobrih petdeset korakov pred nama. Za hip sem se ozrl: temne postave so hitro in v največji tišini lezle na cesto. V rokah sem stiskal težko »tomigonko«, ki se mi je v tistih trenutkih zdela nenavadno lahka; od nje je bilo skoraj vse odvisno, če naju bi presenetil sovražnik. Kako rad bi imel v rokah »šarca«! Že me je zgrabila misel: zdaj, zdaj bo iz bunkerjev siknil ogenj in strelji bodo razparali tišino. — Toda nič! Povsod mirovanje.

Skoraj pritekla sva do začetka tega, zares hudčičevega mostu. Hitro sva odložila vsak svoj zavoj razstreliva, ki je bilo na popolnoma belem makadamu dobro vidno. Vnovič sem se ozrl. Kakih deset, petnajst metrov za nama so bili

že Nestl in tovariši. Nazaj torej ni poti!

Nemo sva se sporazumela z Ludvikom in stekla čez most, vsak po eni strani. Ko sem se na koncu mostu stisnil ob varnostni kamniti zid, skoraj tik pred nemškimi bunkerjem, sem bil popolnoma premočen. Znoj je kar lil z mene. Od tu me ne bo nihče premaknil, sem sklenil. Toda, kje so Nemci?

Na začetku skoraj pol metra debelega zidu sem imel idealen položaj, od koder bi lahko preprečeval izhod iz postojanke, ki je bil kar dobro viden in imel v šahu vso cesto z bunkerji vred, in sicer dobrih 150 korakov pred seboj. Pripravil sem si vso municijo in napeto oprezoval. Nič! Saj ni mogoče! Nemci so naju vendar morali opaziti, ko sva tekla čez most.

V moreči tišini sem za seboj zaslišal rahlo, komaj slišno žvenketanje okrog usodnih komor. Vedel sem, da zelo hitro. In zdaj iznenaden resk, resk! Da, to je bil žvenket plošče! Torej se jim je že posrečilo odpreti vsaj eno komoro. Toda ta glas so morali slišati tudi Nemci! Moreči trenutki so se vlekli... Nekolikanj me je prešinjala skrb zaradi patrolje, za katero je bilo zdaj očitno, da je pred nami odšla proti prelazu. No, saj so zadaj stirje z brzostrelkami, ki bodo obhodnico že zadržali, če bi prišla. Izgubil sem občutek za čas. Popolnoma sem se umiril in za čudo jasno presojal dejstva. Sedaj sem bil že prepričan, da bo vse dobro. Tudi če bi Nemci začeli streljati, je bila zanje bitka izgubljena. In tudi, če bi skozi tisto lino vrh betonske »kocke« začeli svetiti z žarometom, bi ga z mojega položaja precej dobro obstreljeval. Morebiti bi ga lahko celo uničil. Bolj me je skrbelo, kje imajo postavljen težki mitraljez. Da jih v bunkerjih pred nami ni, je bilo sedaj popolnoma očitno. Zakaj ni nikjer kakršnihkoli luči? Ali so tako brezskrbni? Bržkone. Ali nas nimajo za toliko pogumne, da bi jim pred nosom razstrelili most?

Iz premišljanja me je iznenada predramil oster šumot. Kaj, kako, kdo? Ozrl sem se. Nekdo je tekel proti nama.

— Kos! Umik! Gotovo!

Svojim ušesom nisem mogel verjeti.

— Umaknita se, vrvice je že prižgana! Le brž, le brž, bi rada ostala na drugi strani?

Ko sva pritekla čez most do Nestla, je le-ta tudi zadnjo zaščitnico že poklical. Neglo smo poskakali pod cesto. Ko sem hotel Nestla vprašati, kako so minirali, je samo z roko zamahnil.

— Pozneje! Pozneje bomo govorili. Zdaj hitro proč, proč...

Naglo smo se umaknili, toda ne v kanjon, pač pa poševno proč od mostu. Nestl je bil zadnji.

Tisti trenutek je strahovito zabobnelo, Nestl je zakričal:

— Stisnite se pod skale, kamor kdo more! V globoki soteski je grom eksplozije strahotno odmeval. Prisluhnilhi smo: v kanjonu je grmelo, kot da bi se podirala gora. Most je grmel v globino. Posamezni manjši kosi kamenja in grušta so sicer padali tudi okoli nas, toda bili smo že iz središča eksplozije.

Nikamor se nam ni več mudilo. Počasi smo se spuščali v globoko tesen, šli čez potok in se počasi vzpenjali v nasprotni breg. Popolnoma se je stemnilo. Bili smo čisto varni. Usedli smo se, si prižgali cigarete in se lagodno sproščali. Živčna napetost je šele sedaj popustila. Po krepkem počitku smo odšli proti našemu začasnemu taborišču. Ko smo naposled prišli tja, smo poskušali nekoliko spati, toda vsi smo komaj čakali, da bi se zdanilo in da bomo lahko z daljnogledi opazovali, kaj je ostalo od »Hudičevega mostu«. Proti jutru smo zaslišali oddaljeno brneje težkih motorjev.

— Hajka bo, fantje! je dejal Nestl. Dobro je, da ne morejo nikamor iz tega »grabna«, ker smo jim podrli most.

Ko je sonce pregnalo meglo v globeli, smo z zahodnega pobočja Macenskega hriba opazovali dogajanje na cesti: pred prepadom, kjer je bil prej most, je bilo več vojaških kamionov. Mosta ni bilo nikjer! Videti je bilo več skupin drobnih pikic — to so bile skupine vojakov. Vse je gomazelo kot na vzburjenem mravljišču.

Naša naloga je bila izpolnjena. Pozno popoldne smo se pripravili na vrnitev v našo izhodno bazo, v Gornjesavjinsko dolino.

Po nekaj dneh smo prispeli v štab zahodnokoroškega odreda. Takratni politični komisar Ivo (Ivan Mavrin) je objel Nestla kot kakega dečka. Oba sta imela vlažne oči. To se zgodi lahko samo med pravimi bojnimi tovariši — in Nestl je bil tak tovariš.

Čez nekaj dni sva se z Nestlom razšla. Bil je začetek pletja 1944. Čakale so nas nove in težavne naloge. Ob iskrenem, tovariškem stisku rok, ki je prihajal od srca, sva se razšla. Nekaj me je tiščalo v grlu. Tudi Nestl ni spraval iz sebe drugega kot:

— Kos, drži se!

Skril sem se v potok

To se mi je pripetilo spomladaj 1945, tik pred osvoboditvijo, na Poreznu nad Cerkljanim. Vseposvdo je še ležal sneg, Nemci pa so neutrudno napadali kot ranjena zver, ki se upa, da se bo s poslednjimi krči rešila.

Bil sem intendant Kosovelove brigade. V teh bojih smo imeli hude izgube. Nemci so nas z veliko močnejšimi silami obkolili ter vedno bolj stiskali obroč. Nazadnje nismo več vedeli, kje so Nemci in kje naši. Tako sem se tudi jaz znašel v položaju, ko me je Nemec s »šarcem« v rokah zasledoval in preganjal. Skrivaj sem se za vsako najmanjšo vzpetino in se nazadnje tako znašel za kmečko hišo skupaj s petimi tovariši. Skušali smo se rešiti tako, da bi se pogнали na spodnjo cesto. Tedaj pa nam je kmet zaklical, da je tudi tam vse polno Nemcev.

Spet nismo vedeli kam. Tisti Nemec s »šarcem« je prežal na nas in spuščal rafale, kakor hitro smo se prikazali iz zaščitne voga. Ni bilo več časa odlašati. Pogнал sem se za steber kozolca, toda tam sem bil še na slabšem, zato sem skočil nazaj za hišo. Med tem beganjem sem opazil, da sem ostal sam. Tovariši so izginili in nikakor nisem mogel

ugotoviti, kje so. Nemec pa me še vedno ni spustil izpred oči. V stiski sem se ponovno pogнал za kozolec, se zakotalil na nasprotno stran in skočil v potok, ki je tekel tam mimo. Po strugi sem tekel proti toku. Na vrhu, pod koreninami, je bila majhna kantanja, polna vode. Brez pomisleka sem se skušal stlačiti vanjo. Šlo je, voda mi je segala do prsi. Globlje nisem mogel, ker me je oviral plašč, ki se mi je nabral pod pazduho. V naglici sem si skušal pokriti ramena in glavo s snegom. Bil je že skrajni čas. Kakih petdeset metrov pred menoj so se pojavili Nemci. Zasledovali so me psi. Počutil sem se kot na opazovalnem stolpu. Ali me bodo odkrili ali ne, sem napeto premišljeval.

Psi me niso našli. Voda je odnesla sled in duh. Pripravljen sem bil na vse. Živega me ne dobiijo, sem sklenil. Samokres sem imel že pripravljen. Dobro sem vedel, kaj me čaka, če me najdejo s psi.

Nemci so se ogledovali, iskali so me, se pogovarjali, nazadnje pa so odšli. Prišli so drugi, in jih hotelo biti konca. Zato sem moral biti več ur, do poznega večera skoraj negiben. Drugače bi me opazili. Hodili so tik ob meni ves dan. Mimo so šle dolge kolo-

ne. Mislim sem si, da je to skoraj vsa nemška armada, toliko jih je bilo. Ure so bile strašno dolge, moji živci napeti kot strune. Šele ko je na zemljo legla noč in se je vse

pomirilo, sem si upal iz skrilališča. Moker do kože, nog nisem več čutil, popolnoma so mi otrdele.

Bilo je strašno, imel pa sem nepopisno srečo, da sem ostal živ in da sem dočakal svobodo, za katero so prav tisti dan mnogi tovariši dali življenje. Franci Faganel

Poizvedba

Predsedstvo krajevne organizacije ZB NOV Lovrenc na Pohorju išče podatke o neznanem tovarišu, ki je padel kot žrtev nesrečnega primerca na Kamenitcu na Pohorju. Junija 1944 je Pohorski odred odšel od Rogle mimo Peska ter nadaljeval pot preko Klopnega vrha. Ustavljal se je na pobočju Kamenitca, se tam utaboril ter se zadrževal tam kake štiri dni. Dne 27. junija je štabni kurir odreda čistil svojo brzostrelko. Nedaleč od nekem drevesu je neki poročnik, propagandist nekaj bral. Kurirju se je po nesreči sprožila brzostrelka, krogla pa je zadela poročnika, ki je padel takoj mrtev. Kurir se je hotel potem še sam ustreliti, pa so mu tovariši to preprečili.

Umrlji poročnik je bil po rodu iz Ljubljane. Pokopali so ga tam, kjer je padel. Do nedavnega je bila na grobu pločevinasta tablica z lesenim križcem, toda tablica je izginila.

Krajevna organizacija bi rada uredila grob, zato potrebuje podatke o padlem poročniku, zato prošni vse, ki so ga poznali, da ji sporočijo vse, kar vedo o njem. Morda bi o njem kaj vedeli funkcionarji tega odreda ob tem času. To so bili s partizanskimi imeni: komandant Murat, komisar Brunat ter načelnik štaba Silvat ali Adži.

Odbor za pisanje in urejanje kronik

V sestavu komisije za razvijanje tradicij NOB pri predsedstvu ZZZB NOV Slovenije so ustanovili tudi odbor za pisanje in urejanje kronik. Ta se bo ukvarjal s pospeševanjem pisanja kronik za posamezna območja in vojaške enote ter z vprašanji, ki nastajajo okoli tega. Pokazalo se je namreč, da je bilo doslej, kljub nekaterim uspehom, to delo preveč prepuščeno pobudi posameznih odborov, oziroma predsedstev, ki pa niso imeli dovolj možnosti, da tudi izkušeni in strokovnega znanja. Zato je bilo delo okoli pisanja in urejanja kronik dokaj neenotno in brez pravega načrta. O tem, kaj bo pisal, je odločal predvsem pisec sam, dela pa se je lotil na lastno pobudo in največkrat tudi z lastnimi sredstvi.

Odbor pri komisiji za razvijanje tradicij je sklenil, da bodo odšle kronike za vsa območja in enote pisali po načrtu in tako zajeli vse enote in vsa območja Slovenije, razen tega pa tudi udelež-

bo naših ljudi v osvobodilnem boju drugih narodov.

Plačevanje stroškov za vse te kronike je bilo doslej urejeno tako, da je dobil pisec honorar. Organizacije ZB pogosto niso bile kos velikim izdatkom okoli zbiranja gradiva, zato jih je moral kriti neredkokdaj požrtvovalen pisec. Občinski ljudski odbori, oziroma skupščine tudi večkrat niso kazale poslušna za zgodovino sploh, to za zaradi obilice drugih, tudi zelo važnih potreb. Zdad je odbor za pisanje in urejanje kronik sklenil priporočiti občinskim skupščinam, da bi prevzele financiranje pisanja in urejanja kronik. Uredništva kronik za posamezna območja in enote bodo imela v odboru učinkovitega pomočnika, kadar kje ne bodo kazali zanimanja za podpiranje tovrstne dejavnosti.

Nadalje so organizacije ZB nemalokrat naletele na velike težave, ker za pisanje kronik niso našle primernega človeka, ki bi bil za tako delo dovolj usposobljen. V nekaterih krajih takih ljudi sploh ni. Zato bo odbor za pisanje in urejanje kronik odšlej pomagati uredništvom tudi s tem, da jih bo usmerjal na posamezne primerne ljudi, jih z njimi povezoval, pa tudi dajal napotke in nasvete tistim, ki bodo že pisali.

Velikokrat se je zgodilo zaradi tega, ker je kroniko pisal posameznik, da je bila ta obremenjena z osebnim gledanjem na stvari in dogodke. Razen tega so uredništva posameznih založb velikokrat ocenjevala kronike z literarnimi merili, ne pa z zgodovinsko-političnimi in vojaškimi. To pa zaradi tega, ker so o kronikah sodili literati, manj pa zgodovinarji.

Večino kronik bo tiskal zavod »Borec«, nekaj pa tudi druge založbe. Po okvirnem načrtu bodo uredništva za posamezne enote in območja v dveh letih pripravila za tisk okoli 30 do 35 kronik za posamezna območja, šest kronik odredov, deset brigadni kronik, štiri divizijske, kroniko enot Vojске državne varnosti in varnostno-obveščevalne službe, kroniko o delu železničarjev pred vojno in med njo, I. del zbornika o kurirjih in knjigo o udeležbi Slovencev v odborniških gibanjih drugih držav.

C. B.

KOTIČEK ZA POVERJENIKE

Vse, ki so že kupili knjigo Franceta Filipiča »Pohorski bataljon«, obveščamo, da je na strani 433 nastala napaka. Slika tovariša Vincenca Janka-Harkova je natisnjena zraven odstavka, ki govori o izdajalcu Vigece Srečka-Volge (Feliksa?). Zato naj se ob priložnosti oglasijo v eni izmed naših trgovin, kjer bodo dobili novo stran, kjer bo napaka odpravljena. To stran potem lahko zalepijo v svoj izvod. Prav tako je na strani 423 natisnjena napačna slika Poprask Anc-Mice. Njena prava slika je ta, ki jo objavljamo.

(Nadaljevanje s 1. strani)

Bilanca lanskega klimatskega in topliškega zdravljenja vojaških vojnih invalidov Slovenije je že izdelana in kaže, da je bilo zaključeno z vidnim uspehom. Nad tisoč bolnih oziroma po prestani bolezni okrevanja potrebnih vojaških vojnih invalidov si je v raznih zdraviliščih in v klimatskih ter počitniških obmorskih domovih utrdilo zdravje in si opomoglo za nadaljnje delo. Skupno se je prijavilo za kopalniško in klimatsko zdravljenje 1348 vojaških vojnih invalidov. Vse prijavljence so pregledale posebne zdravniške komisije, ki so poslovale v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kranju, Novem mestu, Novi Gorici in Kopru. Te so nekatere prijavljence tudi

Zdravljenje invalidov

odklonile in to v največ primerih zaradi kontraindikacije, posamezne pa tudi zaradi tega, ker jim ni bilo potrebno kopalniško oziroma klimatsko zdravljenje. Tako so jih te komisije odklonile 196.

V letu 1963 je bilo na klimatskem in kopalniškem zdravljenju 1042 vojaških vojnih invalidov. Sicer pa je še nekaj posameznikov, ki so šli na zdravljenje šele letos, čeprav jim je to bilo odobreno že lani. Je pa tudi 110 takih, ki jim je bilo zdravljenje odobreno, a niso prišli, ko jih je zdravilišče poklicalo na zdravljenje.

Poglejmo torej, kje vse so se lani zdravili vojaški vojni invalidi. Na kopalniškem zdravljenju jih je bilo 573, in sicer v raznih naravnih zdraviliščih. V Dolehjskih Toplicah jih je bilo 154, v Cateških Toplicah 136, v Slatino Radence so jih napotili 89, v Rogški Slatini jih je nadaljnjih 85 utrjevalo zdravstveno stanje. V Laškem se jih je zdravilo 26, v Dobrni 21 ter v Topuskem 1.

Klimatsko zdravljenje je dvojno, v planinah in ob morju. Na prvem je bilo največ vojaških vojnih invalidov v Mojstrani, saj jih je tamkajšnji dom sprejel lani

kar 226, v domu vojaških vojnih invalidov na Fruški Gori se jih je zdravilo 6, a v Zvečevem 1.

Za obmorsko klimatsko zdravljenje invalidov iz Slovenije je urejen predvsem Invalidski zdravstveno rekreacijski center v Strunjanu, kjer se je lani zdravilo 235 vojaških vojnih invalidov. Nadaljnjih 37, ki jim je bilo potrebno zdravljenje na srednjem Jadranu, je šlo v Makarsko, a na južnem Jadranu si jih je 15 utrjevalo svoje zdravje v Počitniškem domu VVI v Igalu, ter 11 v Lučicah.

Morda ne bo odveč primerjati lanskega klimatskega in kopalniško

zdravljenje s predlanskim. V letu 1963 se je prijavilo skupno 1348 vojaških vojnih invalidov. Zdravljenje so komisije odobrile 1152 invalidom in zavrnille 196 prijav. V letu 1962 pa se je za to zdravljenje prijavilo 1963 invalidov, komisije pa so jih zavrnille 565. Zdravljenje so tokrat odobrile 1371 vojaškimi vojnim invalidom, le 1210 se jih je zdravilo, ker se ostali niso odzvali, ko so jih zdravilišča klicala na zdravljenje.

Znano je, da gredo vojaški vojni invalidi na kopalniško oziroma klimatsko zdravljenje, kadar ugotovi zdravnik potrebo po tem — torej vse leto — ker se leto smatra za nadaljevanje zdravljenja v bolnišnici ali pri rajonskem zdravniku in torej ni nekako brez-

plačno letovanje. Zaradi tega odbravajo zdravniške komisije klimatske ali kopalniško zdravljenje le tistim vojaškim vojnim invalidom, ki jim je to potrebno iz zdravstvenih razlogov. Prav zaradi tega so tudi letos posamezni sektorski zdravniki že predlagali za klimatsko ali kopalniško zdravljenje precej invalidov, ki so jih zdravili in je pričakovati, da se bo njihovo zdravstveno stanje izboljšalo v ustreznem kopalniškem ali klimatskem zdravilišču.

V. M.

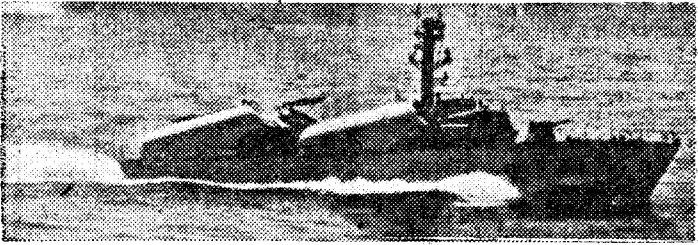

ALZIRSKI OFICIRJI NA SOLANJU V SOVJETSKI ZVEZI

Pred kratkim je z letalom odpotovalo v Sovjetsko zvezo kakih sto mornariških oficirjev, predvsem podporočnikov, da bi se solali v sovjetskih mornariških šolah. Ko se bodo vrnili, bodo ti oficirji jedrbo novoustanovljene alziške vojne mornarice.

NOVA BRITANSKA LETALONOSILKA

Britanska vlada se je odločila za gradnjo nove 60.000-tonske letalonosilke »Furious«, ki pa bo dokončana šele leta 1971. Takrat bo Velika Britanija imela le tri letalonosilke (»Furious«, »Eagle« in »Her-

Hitri sovjetski bojni čolni, opremljeni z napravo za izstreljevanje raket

mes«), ker bodo v prihodnjih letih letalonosilki »Ark Royal« in »Victorious« izločili iz mornarice, »Centaur« pa predelali v nosilko helikopterjev.

Letalonosilka »Furious« bo stala kakih 120 milijard dinarjev. Prvotno so menili, da bo ladja imela atomski pogon. Kasneje pa so se premislili, ker bi to bilo preveliko tveganje, kajti atomski pogon za večje površinske ladje se ni povsem dognana in preizkušena zadeva.

Letalonosilka »Furious« bo imela manjši krov, kot je to v navadi, saj bo nosila letala, ki se lahko dvigajo ali spuščajo navpično. Oborožena pa bo z dirigiranimi izstrelki.

KOLIKO STANE IZSTRELEK »POLARIS«

Združene države Amerike bodo prodale Veliki Britaniji 64 dirigiranih izstrelkov »Polaris A-3«, ki so namenjeni za oborožitev britanskih jadrskih podmornic. Izstrelki bodo brez jadrskih glav, ki jih bo Velika Britanija sama izdelovala. S pogodbo je določeno, da bo Velika Britanija za vsak izstrelak »Polaris« plačala približno 1.200 milijonov dinarjev!

Z ENAKO HITROSTJO PO MORJU IN PO KOPNEM

Pred kratkim so preizkusili nov tip desantnega vozila, ki ga bodo dobile v uporabo enote mornariške pehote. Gre za tipično amfibijsko vozilo, ki se lahko pemika po vodi in po suhem. Po vodi se lahko giblje s pomočjo nosilnih kril in tako doseže hitrost do 65 km na uro. Ko pripelje do obale, spusti štiri kolesa in z enako hitrostjo nadaljuje pot po suhem.

EGIPČANSKI NADVOČNI LOVEC

Šele sedaj so prodrli v javnost natančnejši podatki o novem nadvočnem lovcu, ki ga grade v Egiptu. To je letalo z deltastimi krili. Dolgo je 13 metrov, široko 7 metrov, težko pa 3300 kilogramov. Letalo, v katerem je prostora le za enega pilota, bo oboroženo z dvema topovima »Hispano« kal. 30 mm ali pa s štirimi topovi kal. 23 mm sovjetske izdelave. Lovec bo lahko letel s hitrostjo 1500 do 1800 kilometrov na uro.

NAČRTI ZA GIGANTSKI HIDROAVION

Znani sovjetski konstruktor hidroletal — letališč ladij dr. Berljev je izjavil, da pripravlja načrt gigantskega hidroaviona, ki bi lahko dvignil 2000 potnikov.

Berljev trdi, da sodobna letalska tehnologija že omogoča izgradnjo tako velikih letal. Raziskovanja so pokazala, da so njihove lastnosti in ekonomičnost enake ali pa celo bolj-

še v primerjavi s sedanjimi čezoceanskimi transportnimi letali.

Letalo naj bi bilo težko 1000 ton, podobno pa bi bilo letalcu krilu.

950 PROJEKTILOV TIPA »MINUTEMAN«

Vojno letalstvo Združenih držav Amerike je naročilo še 150 dirigiranih izstrelkov tipa »Minuteman«, ki jih bodo vgradili v podzemeljska zaklonišča v Ellsvortu. Tako bodo Američani imeli skupno 800 projektilev te vrste, medtem ko naj bi jih po programu imeli 950.

»Minuteman« je trostopenjski medcelinski balistični izstrelak, dolg je šestnajst

metrov in težak kakih trideset ton. Jadrski bojni glavica ima moč tisoč kiloton. Izstrelak »Minuteman« leti do 10.000 kilometrov daleč, doseže pa hitrost 24.000 kilometrov na uro.

Vojno letalstvo Združenih držav Amerike ima razen izstrelkov tipa »Minuteman« v operativni uporabi še 190 izstrelkov tipa »Atlas« in »Titan« ter 192 medcelinskih balističnih izstrelkov »Polaris« na dvanajstih podmornicah.

TRETIJINA ZAHODNONEMŠKEGA PRORAČUNA ZA VOJAŠKE POTREBE

Zahodnonemški proračun za leto 1964 znaša 60 milijard in 300 milijonov nemških mark, od česar bodo porabili 19 milijard in 300 milijonov ali 34% celotnega proračuna v vojaške namene.

PTICE — KRIVCI LETALSKIH NESREČ

Statistični podatki dokazujejo, da karamboli med pticami in letali niso tako nedolžna zadeva, kot bi človek pomislil — na prvi pogled. V Združenih državah Amerike so leta 1962 registrirali 53 takšnih primerov, ki se najpogostejše dogajajo na višinah do 300 metrov nad zemeljsko površino.

Posledica takih nezaželenih srečanj so navadno poškodbe zunanjih površin letala, lahko pa tudi pride do prekinitve delovanja motorja, če ptice padejo v sesalno cev za zrak. Najnevarnejši so primeri, ko se ptica zaleti v vetrobran, ga razbije in navadno rani pilota, ki potem izgubi kontrolo nad letalom. To pa je lahko usodno: pri petih karambolih te vrste sta se dva končala s katastrofo, v kateri so trije ljudje izgubili življenje.

Menijo, da bodo nesreče te vrste lahko precej zmanjšali, če bodo pregledali ptice iz bližnje letališč in če bodo okrepili vetrobrane na letalih oziroma vgradili pred sesalne cevi za zrak posebne zaščitne naprave.

ALI JE JUGOSLOVANOM RES PRIROJENA ŽELJA PO VOJSKOVANJU?

Pri snemanju filma »Kozara« na terenih te legendarne bosenske planine so potrebovali statiste. Toda, kaj se je zgodilo? Vsi statisti so tudi na filmu hoteli biti le tisto, kar so bili (sami ali pa njihovi očetje) v vojni — partizani, ljudstvo, ki se bori proti fašizmu. Nihče pa ni hotel biti sovražnik — Nmec, ustaš, domobranec, čeprav je šlo za film, za igro.

Šimptomatičen je primer nekega gradbenega inženirja iz Sarajeva, mirnega, tihega in skromnega človeka. Bil je na dopustu na Hvaru. Ko je v restavraciji sedel za mizo in kosil, sta priselila, ker drugod ni bilo prostora, dva tujca. Govorila sta nemško ter sta z najbolj grobimi izrazi zasmehovala in zasramovala naše ljudi. Tedaj pa je naš inženir nenadoma vstal in svojemu sosedu prisilil klofuto.

»Sam ne vem, zakaj sem tako drastično reagiral,« je kasneje pojasnjeval svoj postopek. »V meni se je nekaj dvignilo, kar me je prisililo k temu.«

KAKŠEN JE PSIHOLOŠKI LIK NAŠEGA LJUDSTVA?

Vsako ljudstvo ima svoje značilnosti, po katerih se razlikuje od drugih ljudstev. To vemo iz kajig in zgodb, iz anekdot in šal. Za naše narode je nedvomno značilna trdovratna borba za svobodo, neodvisnost in nedotakljivost. Zgodovina nas je naučila ceniti te nenadomestljive vrednote. Prav po tem se odlikujemo, v tem smo si enotni: s ponosom, z žarom in čustveno branimo svojo neodvisnost, kar je psihološki lik našega ljudstva. Do tega pa ni prišlo skozi anekdote in šale, temveč ima ta lik globoke korenine, saj je nastajal skozi zgodovino, od boja do boja.

Zgodovina naših narodov nam je dobro znana. To so bila leta in desetletja omejevanje in ujetje svobode, gospodarskega izmozgavanja in zaostalosti na prosvetnem območju. V takšnih razmerah ni moglo biti miru. Upori in vstaje so se vrstile, ljudstvo se je nenehno borilo proti tistim, ki so vladali, proti tujcem, ki so gospodovali. Prihajali pa so z vseh strani. Boji so bili zelo raznovrstni: od vstaje z golimi rokami do strateških bitk, od kratkotrajnih zmag do hudih porazov smo se učili ceniti svobodo in spoštovati njeno vrednost.

PRIROJENA NAM JE ŽELJA PO MIRU, NE PA PO VOJSKOVANJU

Tako smo po sili razmer postali vojaško ljudstvo, ker smo pogosto morali namesto za plug zgrabiti za orožje, da bi obranili njive in domove. To pa še daleč ni dokaz za trditve nemškega vojaškega teoretika Nikolaja, ko v svoji knjigi »Biologija vojne« meni, da je treba ljubezen do vojne iskati v krvi naroda in da gre v tem primeru za skrite instinkte, ki so vselej pripravljene, da izbruhnjejo z vso silo na dan.

V krvi našega ljudstva pa lahko najdemo le brezmejno ljubezen do svoje zemlje in do miru na tej zemlji. Vojskovati pa smo se naučili le zaradi ljubosumnega čuvanja svobode, ki smo jo tolikokrat izgubili.

»ČUVAJTE BRATSTVO IN ENOTNOST!«

Med značilnosti našega ljudstva spada tudi dejstvo, da ga sestavlja več narodnosti. Čeprav so tuji osvajalci in okupatorji v svoji politiki igrali predvsem na to karto, so končni rezultati, ki jih je sovražnik na tem območju dosegel, zelo daleč od njegovih pričakovanj.

Kljub temu pa nam morajo biti še nadalje svete Titove besede: »Čuvajte bratstvo in enotnost! Ne dopustite, da bi ju kdo okrnil. Preveč nas je stalo in ne

smemo dopustiti, da bi te žrtve bile zaman! Čuvajmo bratstvo in enotnost kot punčico svojega očesa!«

ŠVAB — POOSEBLJENJE ZLA V OTROŠKIH IGRAH

Otroške igre so najboljši primer, kolikšna in kakšna je potencialna moč naše obrambe in kako močno se je ukoreninila v psihološki lik našega človeka.

V teh igrah-bojih, napadu in obrambi, spopadu med dobrim in slabim, nastaja — seveda pod neposrednim vplivom vzgoje šole

in staršev — zdrav odnos do življenja nasploh, posebej pa še do spoštovanja in obrambe vsega tistega, kar razumevamo pod jugoslovanstvom. Najbolj zanimivo pa je to, da otroci vsakega svojega »sovražnika« posebejajo s »švabom«, ki je v zadnji vojni postal sinonim za sovražnika. Ko otroci poslušajo pripovedovanje starejših o zločinih, ki so jih Nemci zagrešili nad našim ljudstvom, nastaja v duši njihovih bitij odpor proti zlu in otroci ta odpor v igri podzavestno izražajo tako, da odvratne in sovražne vloge imenujejo s skupnim imenom — »Nemec«.

Ob razmišljanju o psihološki obrambi pri našem ljudstvu se nam nujno poraja naslednji sklep: v morebitni prihodnji vojni bi našo obrambo okrepili še potencial, ki je v nas. Ta potencial, ki je bil že v narodnoosvobodilnem boju odločilnega pomena za vso to junaško vojno, ki je vival novih moči in ki je ublaževal poraze, bo tudi v bodoče, če bo to še potrebno, pokazal svojo veliko učinkovitost in vrednost.

K fotografiji, ki smo jo objavili pod tem naslovom v 8. številki »TV 15«, nam je postala podatke (zraven pa enako sliko v dokaz) tovarišica Jožica Zorc iz Slovenskih Rovtah. Bori na sliki so kurirji, terenci in obveščevalci. Tedanji komandir France Smolej, doma iz Javorniških Rovt (prvi od leve med stoječimi v prvi vrsti), ve tudi za podrobnejše podatke. — Tovarišici Zorčevi se za podatke iskreno zahvaljujemo, obenem pa prosimo vsakogar, ki mu je kaj znanega o fotografiji v današnji številki, da to posreduje našemu uredništvu.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Jaka Avšič: Iz spominov na leto 1941

Major Novak je bil imenovan za načelnika štaba.

Vožnja nazaj je potekla gladko. Ponarejene legitimacije so se dobro obnesle. Glavno je bilo priti čez Savski most iz Beograda v Zemun. Tam je bila najstrožja kontrola. Z majorjem Novakom sva potovala ločeno, čeprav v istem vlakcu. Nisem želel kaj dosti razpravljati z njim. Novak je verjetno slutil, da ne bo šlo vse tako, kot so pričakovali na Ravni gori. Zavedati se je moral tudi, da sva šla na Ravno goro v spoznanju z Osvobodilno fronto slovenskega naroda. Kakšen je bil njegov notranji odnos do načel in politike Osvobodilne fronte in kakšen je bil do štaba na Ravni gori, o tem na potovanju nisem želel razpravljati z njim. Pozneje se je izkazalo, da je bil Novak proti temu, da bi se mandat lahko izkoristil za zbiranje ljudi za OF in za zadrževanje tistih, ki bi bili proti. Kmalu sva se razšla, vsak je krenil po svoji poti. Seveda pa je prišlo še prej do obračunavanja.

V Ljubljani sem o svojem potovanju, predvsem o razgo-

vorih in vtisih na Ravni gori nadrobno poročal Borisu Kidriču in drugim članom Osvobodilne fronte. Poročal sem tudi oficirjem naše organizacije. Dogodki na jugu so postali jasnejši. Kmalu nato smo zvedeli, da je prišlo do popolnega razdora med Mihailovičem in Vrhovnim štabom NOV in da Mihailovič sodeluje z okupatorjem. Zaradi neprestanih hudih bojov po vsej naši domovini je bila zveza med Slovenijo in Vrhovnim štabom včasih za krajši ali daljši čas onemogočena. Zato je prišlo pismo Vrhovnega štaba o izdajstvu Draže Mihailoviča precej pozno v Slovenijo.

Natlačen, bivši ban Dravske banovine in njegovi somišljeniki so mi po mojem imenovanju za komandanta Mihailovičevih sil v Sloveniji po majorju Novaku sporočili, da imam pri njih na razpolago neomejene vsote denarja, vso pomoč za nabavo orožja in vse drugo, kar potrebuje redna vojska. Januarja 1942. leta je prišel iz Mihailovičevega štaba na politično posvetovanje njegov delegat Prekošek.

Po nekaj mesecih, ko se je razvedelo, da oficirjev ne mobiliziram na »Redno jugoslovansko vojsko«, ampak za partizane, so mi Mihailovičevci odvzeli vojaški čin, ki sem ga zaslužil v petindvajsetih letih, in me obsodili na smrt.

V tem času sem se večkrat sestajal z Borisom Kidričem.

Precej redno smo imeli sestanke z grupami naših oficirjev, ki jih je vodil Boris Zihert. Utrjevali smo se na pozicijah programa Osvobodilne fronte, bili obveščeni o bojih v Sovjetski zvezi, o partizanskih uspehih in podobno. Januarja 1942. leta smo imeli sestanek s člani iz vodstva OF. Na tem sestanku v Streliški ulici so bili razen Kidriča še Kocbek, Stanovnik, Marušič, ing. Serneck in še ne-

kateri drugi. Ob koncu sem v imenu organizacije oficirjev sopsodpisal izjavo o priznavanju programa Osvobodilne fronte in o borbenem sodelovanju oficirjev z OF in v partizanskih vrstah ob primerenem upoštevanju oficirske organizacije.

Boris Kidrič je dal temu večurnemu političnemu sestanku tudi precejšen zunanji poudarek, zato je bil zelo svečan. Na vse navzoče sta napravila vsebina in podpis listine globok vtis. Šlo je namreč za podrejanje legitimne vojaške oblasti stare Jugoslavije Osvobodilni fronti. To vojaško oblast so takrat zavzele države, še priznavale Na določenem teritoriju se je torej del te oblasti podredil Osvobodilni fronti.

Boris Kidrič je s tem aktom dokazal svoje daljnovidne sposobnosti. To je porazno zmedlo nasprotno stran. V prvih zimskih mesecih so nastale težave z majorjem Karlom Novakom. Z našo oficirsko organizacijo sicer ni bil povezan, pač pa se je ob podpori četniško in katoliško orientiranih reaktorjev skušal čimbolj uveljaviti in sa-

mostojno delovati. Novak, Prekošek in še nekateri drugi reacionarni oficirji so me na redkih srečanjih spravili v zelo neroden položaj.

Prekošek je bil Mihailovičev »politični svetovalec«. Poveljeval je v Beogradu takrat, ko sem čakal na zvezo z Ravno goro. Potem je bil tudi na Ravni gori in nas spremljal še pri vrnitvi po Srbiji. Verjetno je bil Mihailovičev znanec še iz časov njegovega službovanja v Celju.

Medtem so na Ravni gori zvedeli, da je naše delo zvesto Osvobodilni fronti in da je njihova ideja ostala na cedilu. Ko me je Prekošek prvič poiskal, ni odkrito nasprotoval mojemu prepričanju, ampak je iskal način, kako bi usmeril potek delovanja v svoji prid. Pozneje mu nisem dal več prilike za srečanje.

Novaka sem pri nekem ostrem raportu odstavil in mu pokazal vrata. Od takrat naprej ni več prihajal. Moj položaj je postal vedno težji. Zvedel sem, da me je tudi belogardistična skupina obsodila na smrt. Zaradi dobre obveščevalne službe OF in lastne skrbi za prikrivanje sem ostal v mestu do maja 1942, ko sem skupaj z Borisom Kidričem in Izvršnim odborom OF odšel na Dolenjsko.

POBEG TORPEDOVKE »T-11«

Leto 1917 je bilo predzadnje leto prve svetovne vojne. Med vojaki in mornarji avstro-ogrskih oboroženih sil je bil čedalje hujši odpor proti monarhiji. Pobegi, demonstracije in upori so bili najboljši dokaz o pravem razpoloženju vojakov njegovega veličanstva.

Oktober 1917 pa je poveljstvo avstro-ogrške mornarice kot strela zadelo vest, da je torpedovka »T-11« prešla na nasprotno stran. Kmalu nato pa je dunajski dvor preplašilo novo sporočilo: »V Boki Kotorski je izbruhnil upor mornarjev vojne mornarice. Na ladijskih jamborih so zavirale rdeče zastave...«

Udeleženci upora pripadajo dvanajstim različnim narodnostim. Med njimi so tudi Čehi in Poljaki. Posebno živo se upora na torpedovki »T-11« spominja Čeh Bohumil Brkl:

Takrat sem bil eden izmed petindvajsetčlanske posadke torpedovke »T-11«. Nekega dne mi je prišlo na misel, da bi z našo ladjo zbežali v Italijo, ki se je v prvi svetovni vojni na zavezniški strani borila proti naši zatiralki Avstriji. To misel sem najprej zaupal nekemu Čehu na naši ladji, Bohumilu Petrlu, kasneje pa sva zanjo pridobila še pet mornarjev — Petra Gvozdenovića, Dušana Jerinića, Francesca Donata, Djurišića in Jozefa Pencaka. Sestavili smo načrt za osvojitve ladje, nato pa smo čakali na najboljšo priložnost za njegovo uresničitev.

V začetku oktobra 1917 smo se usidrali v Šibeniku, ki je bil naša matična luka. Četrtega oktobra smo prejeli ukaz, naj naša ladja obide minska polja. Izpluli smo iz Šibenika in se popoldne ustavili pri trdnjavi Sv. Nikola, ponoči pa naj bi nadaljevali pot. To priložnost smo nameravali izkoristiti za uresničitev našega načrta.

Tedaj pa so komandanta poklicali v trdnjavo. Bili smo prepričani, da nas je nekdo izdal. Pomirili smo se šele potem, ko se je komandant vrnil z novim ukazom, po katerem naj bi odšli na pot šele jutraj in spremljali neko nemško ladjo do albanske obale. To nam je še bolj ustrezalo, saj bomo tako še lažje izvedli upor in prevzeli poveljstvo nad ladjo.

Zvečer je mornar Bohumil Petrl predlagal, naj bi naš načrt ostvarili že opolnoči. Toda noči so bile svetle in se je videlo kot podnevi. Razen tega pa je bilo brezvetrje in smo lahko slišali vsak korak stražarja v trdnjavi. Ker pa bi kakršenkoli ropot na ladji utegnil pritegniti pozornost, samo morali beg preložiti na kasnejše ure.

Zjutraj, ko smo zakurili ognje pod kotli in ko so začeli delovati stroji, smo stopili v akcijo. Najprej smo v kabini zaklenili mornarje avstrijske in madžarske narodnosti, ki jim nismo mogli zaupati, nato pa smo pohiteli na drugo stran ladje, kjer so bile oficirske kabine. Komandant ladje, kapetan I. razreda Heinrich Sieml, in prvi oficir sta že vstala.

»Gospod komandant, naš ujetnik ste! Dovolite, da vas zvezemo,« sem rekel kapitanu. »Glej, gospod mornar Brkl!« mi je odgovoril komandant s posebnim poudarkom na besedi »gospod«. Bil je na vso moč presenečen, nato pa me je ponovno ogovoril z »gospod« brez vsakega zasmehovanja:

»Gospod Brkl, povejte, kaj vam ne ugaja? Odkrito povejte, potem se pa bomo že kako sporazumeli.«

»V rokah vas imamo, gospod komandant, in zato se ne nameravamo pogajati,« sem mu odgovoril. »Nič se ni treba bati, saj vas ne bomo ubili.«

Oficirjema smo pojasnili, da ne moreta prepričati našega sklepa, da ukrepamo po svoje.

(Nadaljevanje na 8. str.)

Čim više — tem teže

SE PRED NEKAJ LETI SO BILI POLETI NA VEČJIH VIŠINAH SORAZMERNO REDKI, SEDAJ PA SO SKORAJ VSAKODNEVNI POJAV.

Takrat so se letala dvigala do 12.000 metrov visoko, medtem ko so njihove manevrske sposobnosti prihajale do najboljšega izraza, če so letela 6000 do 8000 metrov visoko. Današnja letala, ki se lahko dvignejo 20.000 metrov visoko in še več, pa morajo navadno delovati na višinah, ki presegajo 12.000 metrov. To velja tako za bombnike in izvidniška letala, kakor tudi za lovce-prestrelce.

Pri poletih na takšnih višinah in v stratosferi pa naletijo na težave, ki jih na srednjih in manjših višinah ne poznajo. Atmosferske razmere so povsem drugačne, kar močno vpliva na polete.

Vzemimo temperaturo. Če na pr. na zemeljski površini temperatura znaša 15°, je v višini 1000 metrov le še 8,5°, v višini 5.000 metrov že -17,5°, v višini 11.000 metrov pa celo -56,5°. Zanimivo je, da je temperatura enaka v vseh višinah od 11.000 metrov do 40.000 metrov. Nato pa začne

temperatura rasti in v višini 60.000 metrov znaša +20°, v višini 100.000 metrov pa ponovno pade na -80°.

Potem pa spet narašča: v višini 130.000 metrov je že 200°, pri 150.000 metrih višine 800°, v višini 2.000.000 metrov pa celo 1.000° nad ničlo. Toda ta temperatura je že brez vsake kalorične vrednosti zaradi velike razredčenosti zračnih delcev in zato ne more ovirati kozmonavtov.

Hitrost sodobnih letal merijo s tako imenovanim Machovim številom. Letalo, ki npr. leti s hitrostjo dveh machov, doseže

dvakratno hitrost zvoka. Hitrost zvoka pa je odvisna od temperature zraka.

Zato znaša hitrost zvoka tik nad zemeljsko površino 341 metrov na sekundo, v višini 11.000 metrov pa le še 296 metrov na sekundo. To pomeni, da letalo, ki leti s hitrostjo dveh machov, doseže hitrost 2.454 kilometrov na uro — če leti nad zemeljsko površino — in le 2.130 kilometrov na uro, če leti v višini 11.000 metrov. Zato moramo pri spreminjanju Machovega števila v kilometre vedeti, kako visoko leti letalo.

Naj omenimo še to, da sta v višini 20.000 metrov zračni pritisk in gostota zraka šestnajstkrat manjša kot pa v višini 1000 metrov.

Sposobnost letal za navpično, vodoravno in krivočrtno manevriranje je v večjih višinah manjša kot pa v primerih, če lete bližje zemeljski površini.

V večjih višinah mora letalo hitreje leteti, da bi vzdržalo v razredčenih zračnih plasteh. Zaradi večje hitrosti pa je letalu potrebno precej več prostora za obračanje in sploh za manevriranje. Glavni manever v večjih višinah je vodoravni, medtem ko je navpični manever teže izvedljiv.

Zanimivo je, da je pri poletih v velikih višinah obremenitev pilota manjša kot pa pri poletih v manjših višinah. Še več: na višinah 6.000 do 8.000 metrov je pilotova vzdržljivost manjša. Kot pa so manevrske sposobnosti letal, toda v večjih višinah pilot vzdrži precej večje obremenitve, kot pa jih lahko doseže z manevriranjem letala.

Vizualna orientacija je v manjših in srednjih višinah neprimerno lažja, medtem ko je za polete v večjih višinah treba imeti večje izkušnje in znanje.

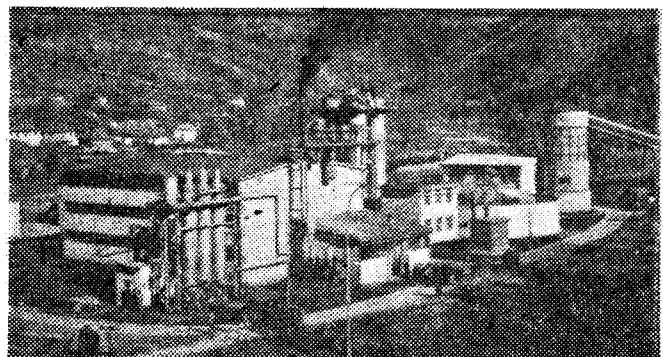
Predmet, ki ima v premeru 30 centimetrov, vidimo iz višine 1000 metrov kot piko, toda pri poletu v višini 10.000 metrov bi moral imeti v premeru vsaj tri metre, da bi ga videli kot piko. Iz višine 5.000 metrov komaj še vidimo železniške proge. Tudi s hribi se pri orientaciji ni mogoče pomagati, ker se povsem izravnavajo s sosednjim zemljiščem.

V manjših in srednjih višinah je nebo svetlejšje, podloga pa temnejša, pri poletih v velikih višinah pa je podloga svetlejšja, nebo pa temnejše. Zato v kabini primanjkuje svetlobe in je teže razbirati instrumente. To pilota utruja in mu jemlje več časa kot v običajnih okolnostih.

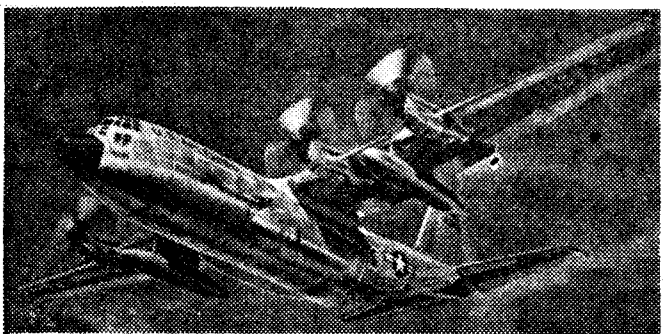
Iz vsega tega sledi, da so poleti v večjih višinah precej težavnejši in da je treba pilote nanje še posebej pripravljati in uriti.

Zenski rekruti v Izraelu niso nič nenavadnega. V tej državi splošna vojaška obveznost zajema tudi ženski del prebivalstva. Vsako dekle mora odslužiti vojaški rok, da bi se izurilo ne le za pomožne, temveč tudi za vojne naloge

NAŠE URANSKO MESTO so zgradili zraven vasi Kalne na Stari planini, kakih trideset kilometrov od Knjaževca. Ob sodobnih rudniških napravah nameravajo zgraditi še objekte za proizvodnjo metalnega urana, ki ga uporabljajo za gorivo v jedrskih reaktorjih.

TRANSPORTNO LETALSTVO lahko v zelo kratkem času prepelje ne le čete in bataljone, temveč tudi polke in divizije na več tisoč kilometrov dolgih razdaljah. Na sliki vidimo ameriško transportno letalo C-130 »Hercules«.

PROTIKLOPNIM TOPOVOM se vedno posvečajo veliko pozornost, čeprav imajo dandanes v oborožitvi že novejša protiklopna sredstva, kot so breztrajni topovi in dirigirani izstrelki. Na sliki vidimo madžarske topničarje na položaju.

V BESEDI IN PODOBI

5 USODNIH DNI druge svetovne vojne

12.

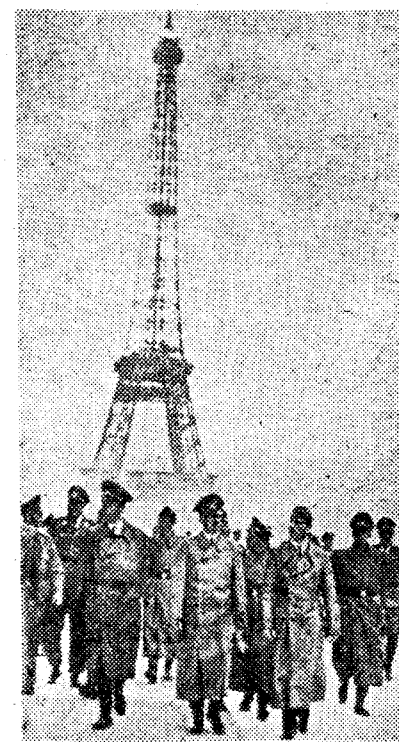
13. maj 1940
(Bitka pri Sedanu)

Stiri dni pozneje — v Montcornetu — se polkovnik Charles de Gaulle na čelu čisto nove oklopne divizije, ki je še bolj nepopolna in slabo zvarjena skupaj, požene v bok zmagovalno napredujoče nemške vojske. In v trenutku, ko je francoski poraz že na dlani, se Hitler lahko zamisli nad tem, kako bi bilo, če bi se mu vse nasprotno vojske že takoj tako uprle. De Gaullov napad je bil sicer zaman, vendar je polkovnik pozneje še lahko razmišljal o vojni in o novih sredstvih, na katera se je treba nujno ozirati.

Nesrečni poveljnik 3. oklopne divizije v rezervi, general Brocard se pogreza v materialne težave, izgublja tanke, ne posreči se mu napolniti rezervoarjev, zahteva odgoditev bitke, čeprav je edina priložnost za uspeh v hitrosti. Končno se Brocard še sporeče z nadarjenim generalom Flavignyjem, komandantom 21. protiletalske divizije. Ta je v armadi znan kot teoretik motorizacije. Pa vendarle prevzame odgovornost, da odpove protinapad in razdeli tanke 3. oklopne divizije v rezervi med pehotne enote, da bi tako okrepil obrambne zamaške na cestah in mostovih.

Tako končajo čudoviti stroji, ki so narejeni za epski spopad, masovne izpade, ki naj bi nadomestili nekdanjo konjenico, tako končajo svojo kratko kariero v vlogi teritorialnih enot iz leta 1914: postali so G. V. C. (gardes de voies et communications — straža na železnicah in cestah)...

Bitka ob Meusi je izgubljena. Vsa obramba reke se zruši. IX. armada razpade, nekoliko zato, ker je zmedena zaradi poraza II. armade, bolj pa zato, ker je bila napadena in strta z istimi sredstvi, kakršna je imela sama.

Pariz, cilj Hitlerjevega napada, je dosežen. Firer se v družbi svojih najvišjih oficirjev spreha pred Eifflovim stolpom. Prvo dejanje II. svetovne vojne se je končalo

v vsej zgodovini vojn. Ko se je Rommelova divizija po nosem diru čez Francijo ustavila in naredila bilanco, so ugotovili, da je zajela 97.648 ujetnikov in izgubila 988 mrtvih in izginulih.

Francija je plačala. Kmalu je prišla na vrsto tudi Nemčija.

Prihodnjic:

Dan, ko je bila rešena Anglija

Rezervni oficirji in podoficirji iz Bovca in okolice so se udeležili predavanja o inženjeriji. Lepi zimski dnevi so tudi na Bovškem omogočili predavanja na prostem. Aktivni oficirji iz Bovca in okolice so priskočili Združenju rezervnih oficirjev in podoficirjev na pomoč. — Na sliki: Predavanje z nazornim prikazom miniranja

Naš gost iz Alžirije

»Sklenil sem, da bo prva dežela v Evropi, ki jo bom obiskal po osvoboditvi Alžirije, prav vaša država,« je izjavil pred leti Ben Bela.

Heroj alžirske revolucije, najbolj markantna osebnost nove generacije mladih afriških voditeljev, 48-letni Ahmed Ben Bela, je bil te dni v Jugoslaviji.

Kajti Ben Bela je »predsednik iz ljudstva, za ljudstvo, z ljudstvom«. Ima vse to, kar je zahteval ameriški državnik in voditelj Abraham Lincoln od pravega predsednika. Ne protokol, ne sijajni citati iz latinščine, predsednik mora biti živ človek, prvi v prvi vrsti, tako kot je bilo v časih plemenske organizacije.

In lepo smo se razumeli. Mi smo videli Alžircem v dušo, oni so razumeli vso našo dolgo pot. Niso nas hvalili, kjer ni bilo treba, imeli pa so za nas lepe besede.

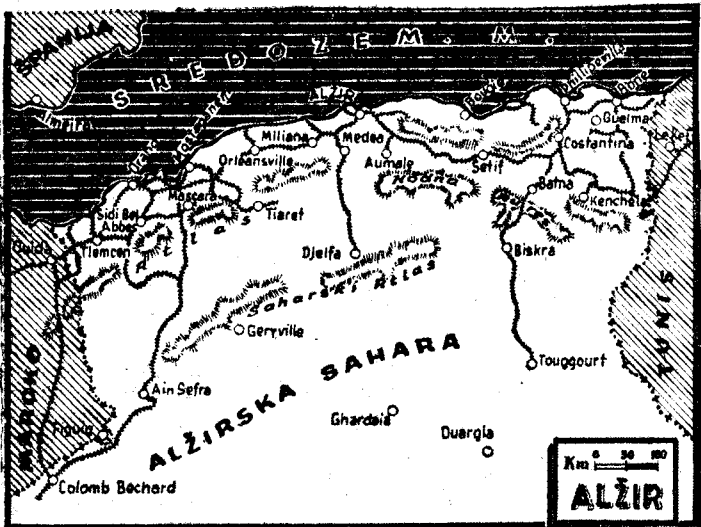
»Jugoslavija nam kaže sliko, kakršna bo Alžirija čez 10 ali 15 let,« je dejal Ben Bela po obisku tovarne motorjev in traktorjev v Rakovici pri Beogradu. In dalje:

»Jugoslavija je bila prva evropska dežela, ki se je postavila na našo stran. Tega ne bomo nikoli pozabili, zato smo tudi prišli v Jugoslavijo, da vam povemo: »Hvala vam v imenu vseh Alžircem,« je dejal v Nišu.

Cez sto tisoč ljudi ga je pozdravilo v tem mestu. »Bilo je tako kot v Tlemcenu,« je dejal alžirski predsednik potem. Tlemcen je prvo mesto, kjer je stopil Ben Bela na tla neodvisne Alžirije.

Njegovo življenje je bilo vse posvečeno revoluciji. Ko so se začele prve oborožene akcije Alžircem, ko so sestavljali prve programe, prve manifeste, je bila samo volja, samo vera v zmago. Ni bilo ne orožja, ne kadrov, tudi politična linija še ni bila trasirana.

Paralelno z borbo na fronti se je formiral tudi program. »Naš cilj je socialistična družba,« je dejal Ben Bela že nekaj mesecev pred proglasitvijo neodvisnosti.

Periskop na 46. vzporedniku

»Socializem je po mojem mišljenju predvsem odprava posebnih pravic — privilegijev. Zato bomo storili vse, da jih bomo odpravili,« je poudaril kmalu nato.

In Alžirija ima za to boljše pogoje kot druge države. Predvsem ima najboljše kadre v vsej Afriki, žrtvovala je za svojo osvoboditev več kot druge države, sedem let so zrl alžirski partizani smrti v oči, seznanili so se s trpljenjem naroda, živeli so od njegove pomoči, tudi sami so mu pomagali.

Na fronti so spoznali, da kompromisi niso osnova za rešitev. Hoteli so novo Alžirijo, ne popravljeno verzijo francoske Alžirije z vsemi notranjimi boji in nasprotji. Tako Alžirijo, ki bi upoštevala vse tradicionalno arabsko, a bi vzela od zahoda njegovo tehnokracijo, ne pa ideologijo. Alžirija naj bo dedič najboljših arabskih tradicij, kajti Alžirci so po jeziku, veri in politični orientaciji Arabci, ne islamizirani Berberji, kakor so jih skušali proglasiti nekateri Francozi.

Alžirija ima torej svoj program, svoj cilj. Za ta ideal so pripravljene žrtvovati tudi del osebne blaginje. Visok cilj ima tudi Združena arabska republika, v Kairu govore o »arabskem socializmu«, vendar je v Alžiriji proces hitrejši, Alžirci so bolj zavahali rokave. V sosednji Tuniziji govore o burgibizmu, v Gani o nkrumizmu, toda Alžirija orje najbolj globoko.

Le Alžirija je imela pravo revolucijo, v drugih afriških državah so sprejeli revolucionarni program šele po proglasitvi neodvisnosti, bil je dirigan od zgoraj, v Alžiriji se je razvijal od spodaj. Bil je geslo, v imenu katerega so borci umirali na fronti, ideal, za katerega je bilo vredno živeti in tudi trpeti.

Veliki program se je začel izvajati že devet mesecev po proglasitvi neodvisnosti. Vlada je začela svoj program z agrarnim reformo. Alžirija je lani marca prevzela vso zemljo, ki so jo zapustili in pustili neobdelano bivši koloni. Oktobra pa je nacionalizirala vso zemljo, vse imetje, ki je pripadalo istim. S tem je uresničila enega izmed ciljev alžirske revolucije — zemljo tistim, ki jo obdelujejo.

To je staro geslo, že punitari 16. stoletja so se toliko za njegovo uresničitev. Toda preteči je moralo še nekaj stoletij, preden je postalo iz programa dejstvo vsaj v enem delu sveta. V Mehiki so začeli izvajati agrarno reformo že leta 1910, vendar še danes ni popolnoma uresničena. V Alžiriji pa se niso ustavili na pol poti. Res je, imeli so lažje stališče, bogati veleposestniki so bili predvsem tuji.

Danes na alžirski zemlji ni več bogatih latifundistov, od rimske dobe do leta 1963 so živeli in bogateli. Letos bodo izvedli zemljiško reformo tudi na velikih posestvih, ki so si jih za časa francoske uprave nakopičili domačini. Tako se besede spreminjajo v dejanja.

Vsak začetek je težak, posebno po revoluciji. Alžirija je morala začeti popolnoma znova. Francozi so po proglasitvi alžirske neodvisnosti panično zapustili deželo, zaprli so svoje delavnice, cele tovarne so nehale delati, kapital je bežal v Francijo, armadi beguncev se je pridružila še armada brezposelnih. Povsod drugje bi obupali.

Ljudje so čakali, bo kruha za vse, bo dela za milijone, ki so se naenkrat znašli na cesti, sami, često brez pomoči, brez staršev, razočarani in utrujeni po sedemletnih izrednih naporih. Alžirija je začela tedaj širokopenzen program industrializacije. Ta program sloni predvsem na razvoju petrolejskih bogastev dežele, petrokemiji. In za to ima Alžirija vse pogoje. Kar pogledamo!

Leta 1959 so navrtali pod vročim puščavskim peskom 1,7 milijona ton nafte, leto pozneje 6,8, leta 1963 pa že 23 milijonov ton. Toda velik del dobička gre v tuje roke. Med pogajanj o alžirski neodvisnosti se Francozi in Egipčani niso sporazumeli o tem, po kakem ključu bodo delili dobiček. Ben Bela nam je dejal še nedavno: »Kompanije vlečejo milijarde, nam pa dajejo 50 do 60 milijonov frankov.

Tudi tu vprašanje bo kmalu rešeno. Alžirija je prejšnji mesec lahko ugotovila, da je upostavila z vsemi afriškimi državami najboljše stike, spor z Marokom je poravnal, s Tunizijo pa so odnosi nekoliko več kot normalni, čeprav še niso pritrjeni.

»V Jugoslaviji smo se počutili kot stari znanci, iz vaše domovine odhajamo še mlajši,« je dejal Ben Bela, ko se je poslavljaj. M. O.

Obsojeni naivni zarotniki

Dne 9. marca so bili od petčlanskega senata ljubljanskega okrožnega sodišča obsojeni 33-letni Janez Toplišek na 14 let strogega zapora, 35-letni Ivan Zeljko na 5 let strogega zapora in 20-letni Stane Zeljko na 3 leta strogega zapora.

Vsi trije so bili krivi, da so rovarili proti družbeni ureditvi v naši državi. Janez Toplišek in Ivan Zeljko sta ilegalno prekoračila našo mejo z namenom organizirati diverzantske skupine. Toplišek je prinesel s seboj tudi orožje in eksploziv, pri sebi pa je imel tudi seznam objektov, ki jih je treba porušiti. Ivan Zeljko in Stane Zeljko sta bila tudi v tujini člana »Organizacije slovenskih protikomunistov«. Kot taka sta se udeležila sestankov in zborovanj, pobirala prispevke in agitrala za pristop med znanci. Stane Zeljko pa je potem, ko se je vrnil iz tujine njegov brat, po njegovih navodilih agitiral za cilje in smotre belogardistične organizacije med svojimi znanci.

Ze lani je bil v Ljubljani proces proti skupini, ki se je prištevala k »Organizaciji slovenskih protikomunistov«. Ob tem procesu je naša javnost zvedela za fantastične načrte slovenskih reacionarjev, pobeglih belogardistov, ki poskušajo iz tujine zanetiti pri nas nič manj kot vstajo in odcepitev Slovenije od Jugoslavije kot tretjo in končno fazo svojega delovanja. Pred tem bi v prvi fazi pretakali Slovenijo z mrežo ilegalnih organizacij, v drugi fazi pa bi z diverzijami, sabotajami in gverilo ustvarili splošno nezaupanje in razsulo.

Načrti prevratnežev so fantastični in naivni, toda lahko bi povzročili žrtve, če ne bi bilo budnosti vseh državljanov. Naši ljudje so že zdavnaj pozabili na krvave dogodke, ki so jih povzročili reacionarji, vojna je ostala daleč v našem spominu, toda to ne pomeni, da reakcija miruje. Vprašanje je, zakaj ne miruje. Na to vprašanje lahko odgovorimo: Slovenska reakcija dobitva moralno (pa ne samo moralno) podporo od mednarodne reakcije, ki si želi tretje svetovne vojne in atomskega spopada. Po mnenju teh krogov je bolje, če večina človeštva izumre, kot da bi zavladal po svetu socialistični družbeni red.

Stroga kazen, na katero je zarotnike obsodilo naše sodišče, pa je tudi opomin vsem, ki skušajo motiti naše življenje.

18. marca bo minilo šestdeset let, ko se je v Sežani na Krasu rodil najpomembnejši pesnik svoje generacije, Srečko Kosovel. V svojih pesmih in esejih ni ovekoval le tistih kraških gmajin, trpke rdeče zemlje med kraškimi skalami in temnih borov, marveč je vanje vnašal vso družbeno in socialno problematiko slovenskega naroda in svojega časa. Umrl je še mlad, v cvetu mladosti, v svojem trindvajsetem letu, 27. maja 1926 v Tomaju. Po njem se je poimenovala ena izmed najboljših primorskih partizanskih brigad, po njem se je poimenoval partizanski moški pevski zbor, ki je ponesel hotenje svojega ljudstva preko narodnostnih meja,

XI. festival jugoslovanskega dokumentarnega in kratkometražnega filma v Beogradu

V petek, 13. marca, se je začel XI. festival jugoslovanskega dokumentarnega in kratkometražnega filma, ki se bo končal 19. marca. Vse filme, določene za ta festival, predvajajo v Domu sindikatov v Beogradu. Festivalna žirija je za predvajanje v konkurenci izbrala 61 filmov.

Na festivalu sodelujejo filmska proizvajalca podjetja »Avala«, »Dunav«, »Filmske novosti« in »Zastava« iz Beograda, »Lovčen« iz Budve, »Sutjeska« iz Sarajeva, »Triglav« in »Vihar« iz Ljubljane, »Vardar« iz Skopja, »Zagreb« in »Zora« iz Zagreba itd.

Za predvajanje na tem festivalu so tudi prijavili svoje filme še Avstrija, ZDA, Kanada, ČSSR, Velika Britanija, Maroko, ZSSR, Izrael, Fran-

cija, Kuba, Indija, Poljska, Švica, Bolgarija, Norveška in DR Nemčija.

»PET MINUT RAJA« V MEHIKI

V eni izmed največjih dvoran v glavnem mestu Mehike v Ciudad de Mexiko so prikazovali jugoslovanski film »Pet minut raja«. Ta je med prvimi umetniškimi filmi jugoslovanske proizvodnje, ki so jih prikazovali v tej državi.

Pravni nasveti

S. L. T. M. Ste invalidski upravičenec po zakonu o vojaških vojnih invalidih in vas zanima, kakšni so pogoji za pridobitev pravice do splošnega invalidskega dodatka, tako za osebne vojaške vojne invalide kot za družinske invalidske upravičence. Se posebno vas zanima, kako je s premoženjskimi in družinskimi pogoji, ki so največkrat razlog za to, da se zahtevek za splošni invalidski dodatek zavrne.

Pravico do splošnega invalidskega dodatka imajo osebni vojaški vojni invalidi:

1. invalidi od I. do višete V. skupine, ne glede na starost in pridobitno sposobnost,

2. invalidi od VI.-X., če so stari nad 65 let moški oz. nad 55 let ženske, ali pa so mlajši, so pa popolnoma in trajno nesposobni za pridobivanje. To delovno nesposobnost ocenjuje zdravniška komisija I. stopnje za pregled vojaških vojnih invalidov,

3. če niso v rednem delovnem razmerju in ne dobivajo osebne invalidske pokojnine, ki bi presegala 10.300 din mesečno, ali družinske pokojnine, ki bi na posameznega sopo-kojenca presegala 10.300 din mesečno,

4. če ne opravljajo samostojnega poklica oz. samostojne gospodarske dejavnosti,

5. če njihovo gospodinjstvo nima rednih dohodkov, katerih skupni znesek bi ne presegal 5500 din mesečno na posameznega člana oz. 10.300 din, kadar gre za vojaške vojne invalide od I.-V. skupine, ki se sam preživlja in nima dohodkov iz kmetijstva.

Splošni invalidski dodatek je odvisen od skupnega zneska dohodkov od kmetijstva in drugih rednih dohodkov upravičenca ter določenih njegovih družinskih članov (zakonca, otrok in staršev), s katerimi živi v skupnem gospodinjstvu.

Splošni invalidski dodatek se prizna v mesečnem znesku, ki se izračuna tako, da se odbi-je del dohodkov, ki mesečno

opadejo na upravičenca, od naslednjega zneska:

- 12.500 din za vojaškega vojnega invalida od I-IV. skupine,
- 10.000 din za invalide od V-X. skupine,
- 11.500 din za učevalce družinske invalidnine (pri teh zneskih niso upoštevani nekateri poviški v preteklem letu).

Vojaškim vojnim invalidom iz I-IV. skupine, ki se sami preživljajo ali bolehalo za aktivno tuberkulozo ter učevalcem družinske invalidnine, ki se sami preživljajo, se splošni invalidski dodatek poveča za 3000 din mesečno, če njihovo gospodinjstvo nima dohodkov od kmetijstva.

Pri presojanju pravice do splošnega invalidskega dodatka in njegovi odmeri se upošteva 4-kratni skupni dohodek od kmetijstva (katastrski dohodek). Kadar pa gre za invalide od I-IV. skupine, ki se sami preživljajo ali za učivalce družinske invalidnine, ki se sami preživljajo, pa le dvakratni skupni dohodek od kmetijstva. Upoštevajo se tudi vsi drugi redni dohodki od kmetijstva upravičenca in njegovih družinskih članov, ki žive z njimi in skupnem gospodinjstvu (zakonca, otrok in staršev). Dohodki očima se ne upoštevajo.

Med dohodke gospodinjstva se ne šteje: invalidski prejemki po zakonu o vojaških vojnih invalidih, otroški dodatek, dodatek za postrežbo in tujo pomoč ter invalidnina po predpisih o invalidskem zavarovanju, prejemki iz naslova odklivanja, socialne podpore, nagrade vajencev in dohodki od lastnega stanovanja, v katerem stanuje upravičenec s člani svojega gospodinjstva, in štipendije, ki jih dobivajo otroci ali zakonec upravičenca.

Varstveni dodatek, ki ga prejema upokojenci iz naslova socialnega zavarovanja, ter znesek, s katerimi se po določenih zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju poveča pokojnina zaradi udeležbe v narodnoosvobodilni vojni, se šteje med dohodke gospodinjstva, ne šteje pa se v pokojnino, kar bi bila absolutna ovira za pridobitev pravice do splošnega invalidskega dodatka. Če prejema osebno pokojnino udeleženec narodnoosvobodilne vojne pred 9/9-1943 po VI. pokojninskem razredu ima pravico na splošni invalidski dodatek, če njegova pokojnina, odmerjena po delovni dobi, delovnem mestu in mesečnih prejemkih, ne bi presegala 10.300 din, dohodki družine pa ne presegajo 5500 din na mesec na družinskega člana, s katerimi živi v skupnem gospodinjstvu.

Osebnim in družinski invalidski upravičenci, ki so stari ali bolni in so lastniki kmetijskega posestva, ali pa živijo na kmetijskem posestvu v skupnem gospodinjstvu z družino sorodnikov (bratje in sestre, starši, tati in tačča, ded in babica), bi pridobili pravico do splošnega invalidskega dodatka, če bi zemljo odtujili, bodisi da jo oddajo občinskemu agrarnemu skladu ali kmetijskim zadrugi ali pa tudi prodajo. Opozarjamo, da kadar je zemlja odtujena občinskemu agrarnemu skladu ali kmetijski zadrugi, ima invalidski upravičenec pravico do splošnega invalidskega dodatka od prvega naslednjega meseca po tem, ko je bil napravljen zemljiško knjižni prepis, če pa jo prodal ali pa oddal očjemu sorodniku, pa šele po 6 mesecih, potem ko je bil napravljen zemljiško knjižni prepis.

V ZR Nemčiji nočejo podaljšati roka za sojenje vojnih zločincev

Vzhodnonemška vlada je predlagala ustanovitev mešane komisije, ki bi jo sestavljali predstavniki pravosodnega ministrstva Vzhodne in Zahodne Nemčije in ki naj bi omogočila naglo postaviti pred sodišče vse vojne zločince. V tej zvezi poroča ADN (vzhodnonemška tiskovna agencija), da je vzhodnonemška vlada odklonila podaljšanje roka 8. maja 1965, po katerem zastarijo zločini, izvršeni v času nacizma. Podaljšanje tega roka so predlagali tudi zahodnonemški socialni demokrati, ki so zahtevali, naj se datum zastaranja preloži na leto 1969. Toda zahodnonemški pravosodni minister je izrecno izključil možnost, da bi po maju 1965 mogli sodno preganjati vojne zločince.

V bratskih republikah

BEograd: Dvoletne doplane ekonomske šole, ki jih je organiziralo predstvo ZZZ NOV Srbije so doletje dosegle kar lepe uspehe. Od leta 1959, ko so te šole bile ustanovljene, do danes, se je vanje vpisalo nad 8000 borcev in otrok padlih, a diplomiralo jih je v tem času nad 1500.

NOVI SAD: Seja predsedstva ZZZ NOV Vojvodine je bila posvečena negovanju in razvijanju tradicij. Ugotovili so, da je do danes nastisnjenih 50 raznovrstnih publikacij o dogodkih iz NOV v Vojvodini. Tudi pri pisanju kronik iz fašističnih zaporov in taborišč so dosegli že določene uspehe. Sklenili so pospeševati to aktivnost tam, kjer v tem pogledu še niso dosegli kakih vidnejših uspehov.

SKOPJE: Pri predsedstvu ZZZ NOV Makedonije imajo poseben sklad za socialno aktivnost. Sredstva iz tega sklada uporabljajo za šolanje otrok padlih borcev in žrtv fašističnega nasilja, ki nimajo pravice do posebnega invalidskega dodatka. Iz teh sredstev plačujejo tudi šolnino borcev in invalidov, ki z izrednim šolanjem spopolnjujejo svojo izobrazbo in se usposablja za nove poklice. Lani so iz tega sklada izplačali 3 milijone dinarjev za šolanje otrok padlih in žrtv nacizma in za enkratne pomoči.

ZAGREB: Spricho ugotovitev, da nimamo popolne bibliografije knjig, brošur in muzikalij in tudi ne bibliografije člankov na temo iz NOB, so na pobudo ZZZ NOV v zagrebški Nacionalni biblioteki že pred leti sprejeli v program svojega dela sestavljanje take bibliografije. Vse kaže, da bodo s pomočjo predsedstva Zveze združenih borcev NOV Hrvatske zagotovljena potrebna sredstva, da začnejo z delom za bibliografijo NOB.

POIZVEDBI

Veliko sem že poizvedoval o »Katjušk«, stari bolničarki Tomšičeve brigade, kdo je in kod je ter ali ima še žive sorodnike. To sem delal iz dveh razlogov:

Med mnogimi partizani in partizankami, ki so dobili zatočišče v naši hiši na Dolnji Lokvici v Beli krajini, je bila po mojih spominih tudi »Katjuška«.

Leta 1948 sem bil kot predstavnik mladinske organizacije navzoč pri prenošu ostankov padlih borcev iz kočevskih gozdov na skupno grobišče v Črnomlju. Vsak umrl partizan je imel v grobu stekleničko s podatki in priimkom. Ko smo odkopali grob pod bolnišnico »Spodnji Hrastnik«, nekoliko v rebri, smo našli stekleničko, v kateri je bilo napisano: »Katjuška, stara bolničarka Tomšičeve brigade.« Ugotovili smo tudi, da posmrtni ostanki Katjuše niso primerni za prenos, ker je bilo truplo še zelo dobro ohranjeno. Zato so predstavniki ZB sklenili grob znova zasuti. Ne spominjam se več točno, ali mi je tedaj kdo povedal ali pa je pisalo na listiku v grobu, da je umrla na porodu, to pa menda leta 1944. Prav tako se mi zdi, da je bila steklenička s podatki

razbita. Prav zaradi tega se mi dozdeva, da svojci niso nikoli zvedeli za usodo partizanke Katjuše, posebno pa me zanima, ali je ostal živ njen otrok in če ve za grob svoje matere.

Prosim, če kdo kaj ve o partizanki Katjuši iz Tomšičeve brigade, naj mi sporoči.

SLAVKO ŠUKLJE,
Jarška c. 16, Ljubljana

Moj brat Janez Zupanc iz Zalega loga nad Zelezniki na Gorenjskem je odšel k partizanom 25. julija 1943 v Prešernovo brigado, ki je bila takrat pri Marinkovec v Farjem potoku. Čez nekaj časa je odšel s skupino partizanov na Dolenjsko. Tja je srečno prispel. Nato je bil v 4. četi 4. bataljona Gubčeve brigade. Od takrat dalje pa nam o njem ni nič več znanega.

Prosim nekdanje borce in oficirje Gubčeve brigade ter vse druge, ki so morda mojega brata poznali, naj mi sporočijo, če kaj vedo o njegovi usodi. Zlasti me zanima, kje, kdaj in kako je padel ter kje je pokopan.

ANTON ZUPANC,
Zali log 15, Zelezniki na Gorenjskem

Obvestilo članom združenj VVI za oddih v Invalidskem zdravstveno rekreacijskem centru v Strunjanu

Člani združenj VVI lahko izrabijo letni oddih v IZRC v Strunjanu po znižani ceni, ki znaša v sezoni od 15. 6. do 15. 9. 850 din, v pred in posezoni 750 din za oskrbni dan.

Za otroke do 10 let starosti, ki ne bodo imeli svoje postelje in bodo dobivali polovičen obrok hrane, znaša oskrbni dan 580 dinarjev.

Pravico do oddiha po znižani ceni imajo osebni vojaški vojni invalidi in njihovi ožji družinski člani — žena, otroci in družinski invalidski upravičenci — člani združenj VVI in to praviloma do 14 dni.

Člani združenj VVI, ki želijo iti na oddih v IZRC Strunjan po znižani ceni, se morajo prijaviti na občinskem predstvedstvu združenja VVI, kjer dobijo napotnico.

Za oddih v glavni sezoni se je treba prijaviti do 20. aprila, za predsezono pa čimprej.

Individualnih prijav članov brez napotnic uprava centra v Strunjanu ne bo sprejemala, oziroma bodo morali ti člani plačati oskrbni dan po 1600 dinarjev.

Podrobnejša navodila in pojasnila dobijo člani na občinskih predstvedstvih združenja VVI.

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE
PREDSLEDSTVO

NORD FILTER

Ne dopustu, ob morju ali v planinah, naj vas spremlja osvežujoča cigareta

NORD filter

TOBAČNE TOVARNE
V LJUBLJANI

NORD FILTER

Obvestilo naročnikom!

Spet je leto naokoli in na vaša vrata bodo potrkali pismo- noše. To pot Vam bodo poleg časnika, ki ga upamo v redu prejemate in ste, vsaj tako nam večina piše, zadovoljni z njim, vročili še položnico za celoletno naročnino 800 din.

Lansko leto ste plačali 350 dinarjev za prejetih 24 števil, letos jih boste prejeli 52.

Prepričani smo, da se ne boste hudovali in ne bo med vami naročnika, ki bi plačilo zavrnil, saj Vam je prav dobro znano, da je glavni vir naših dohodkov prav naročnina. Tudi nas tarejo povečani tiskarski stroški, zaradi tega smo se odločili za enkratno pobiranje. Usluge, ki nam jih za to delo zaračunajo PTT podjetja, so v tem letu poskočile kar za 90 %, pri tem pa tudi Vam ne bo potrebno dvakrat plačevati pobiralnino po 20 din.

Torej — v Vaš družinski proračun za april vnesite še ta izdatek. Obenem Vas naprošamo, da nam javljate vse spremembe, ki vplivajo na redno in točno dostavo TV-15.

UPRAVA TV-15

OBJAVA

Za kolportžno prodajo časnika TV-15 potrebujemo dva kolporterja za območje Center-Vič in Moste-Bežigrad. V poštev pridejo osebe, ki imajo veselje do tega dela, predvsem mladina. Zasluzek primeren. Interesenti naj se zglasijo na upravi TV-15, Ljubljana, Beethovnova 10 — pritičje.

DOPIŠNA ŠOLA

LJUBLJANA, PARMOVA 39

ORGANIZIRA

- 6-MESEČNI ZAČETNIŠKI TEČAJ KNJIGOVODSTVA (temelji dvojnega knjigovodstva)
- 3-MESEČNI TEČAJ ANALITIČNE EVIDENCE
- 6-MESEČNI TEČAJ INDUSTRIJSKEGA KNJIGOVODSTVA
- 5-MESEČNI TEČAJ TRGOVINSKEGA KNJIGOVODSTVA

METODE POUKA:

Kandidatom bomo pošiljali učno snov z nalogami vsakih 14 dni na dom. Opravljene naloge bodo kandidati pošiljali profesorjem v pregled, ter nato popravljene z razlago napak in metodičnimi napotki za nadaljnje delo dobili nazaj.

VPIS:

Začetniški tečaj (temelji dvojnega knjigovodstva) priporočamo uslužbencem, ki so zaposleni v knjigovodstvu v proračunskih ustanovah, ker bodo le-te prešle na dvojno knjigovodstvo, ter osebam, ki še niso bile zaposlene v knjigovodstvu; ostale tečaje prirajamo za tiste, ki se žele izpopolniti. Prosim vse kandidate, da pošljejo informativne prijave do 30. marca 1964.

PODROBNEJŠA NAVODILA Z VSEBINO POSAMEZNIH TEČAJEV BOMO POSLALI VSEM KANDIDATOM PO POŠTI

Karbon PAPIR

Aero

»ISKRA« PROIZVODI - VAŠI PROIZVODI

- MERNA TEHNIKA
- ROTACIJSKI STROJI, AVTOELEKTRIKA
- TELEKOMUNIKACIJE
- KINOTEHNIKA, AKUSTIKA
- RADIO, TELEVIZIJA
- USMERNIKI
- RELEJNA IN STIKALNA TEHNIKA
- AVTOMATIKA, SIGNALNA TEHNIKA
- NAPRAVE ZA VARJENJE
- ELEMENTI

ZAHTEVAJTE PODROBNEJŠE INFORMACIJE!

ISKRA KRANJ — Prodajno servisna organizacija, Ljubljana
Kotnikova ulica 6

Filiale:

LJUBLJANA, ZAGREB, BEOGRAD, SARAJEVO, SPLIT,
SKOPJE, REKA, TITOGRAĐ IN MARIBOR

Nacistični rabelj v Albaniji

Neka skupina vzhodnonemških strokovnjakov za ladjedelnost je pripotovala v Albanijo. Na svoji poti se je ustavila tudi v Draču, znanem obmorskem letovišču. S skupino je potoval tudi neki inženir, ki je želel obis-

kat žnani orientalski hotel »Adriatica«, ki je zanimiv ne le po svoji arhitekturi, temveč slovi tudi po izvrstnem francoskem konjaku. Ob točilni mizi hotelskega bara je bilo vedno dovolj imenitnih gostov, domačin in tu-

jih, takšnih, ki so si lahko privoščili takšen odih.

Ko je tistega dne omenjeni inženir zopet sedel v hotelskem baru, se krepčal s konjakom in se zdolgočasno oziral po nekoliko hrupnih gostih, ki jim je konjak že zlezal v glavo, je prisedel k njemu lepo oblečen možak, srednje postave, nekoliko osivel in ostrega pogleda. Njegov nagubani obraz je bil porjavel od morskega sonca. »Pravi Albanec«, si je mislil nemški inženir. Že po nekaj besedah je ugotovil, da se ga je neznanec precej nakresal. Končno se je inženirju predstavil. »Kapetan varnostno-obveščevalne službe, »Sigurimi«, za Zahod, Abedin Bekir Nakoširi.« Zbrbljal mu je, da že od nekada rad zahaja v gostišča, kjer točijo izvrstni francoski konjaki. Tu je ta hotel edini, kjer je to pijačo moč dobiti. Kapetan Abedin Bekir Nakoširi se je razkle-

petal, in čez nekaj časa, na veliko inženirjevo presenečenje, nadaljeval razgovor v pravilni nemščini, kolikor mu je dopuščala pijanost. V inženirjevi glavi se je nenadoma nekaj posvetilo. Nemec, toda kakšen? Brž se je zbral in skušal biti čimprilježnejši z albanskim kapetanom. Kar je končno prav spretno izvel iz njega in kar so pozneje ugotovili in dokazali še drugi, se je kot skoraj neverjetna novica kot blisk razširila po svetu.

Kapetan Abedin Bekir Nakoširi, častnik albanske varnostno-obveščevalne službe, je bil v resnici znani nacistični vojni zločinec Heinrich Müller, bivši komandant SS-enot, Hitlerjev general in prvi predstojnik usmrčenega nacističnega zločince Adolfa Eichmanna. Pridobil si je albansko državljanstvo in že nekaj let živel v Tirani pod tujim imenom kot častnik albanske varnostne

službe. »Potrebni izkušnji« si je v nacističnem nemškem raju pač lahko dovolj nabral. Danes je star 63 let, kar ga pa prav nič ne moti, da ne bi preživel enkrat na leto svojega prostega časa z ljubico v Draču, kjer ima lasten bungalov in kamor zahajajo tudi ostali visoki albanski častniki. Popolnoma sam pa prebiva v neki hiši, v odmaknjeni tiranski ulici, kjer stanujejo visoki albanski oblastniki. Dostop v to ulico je dobro zastražen.

Heinrich Müller je bil v nacistični Nemčiji ena izmed najmočnejših in najvplivnejših osebnosti Hitlerjeve varnostne službe. Komandant taborišča Auschwitz, Rudolf Höss, ki je bil zaradi svojih zločinov obsojen in usmrčen na Poljskem, je takole prikazal zloglasnega Müllerja: »SS-Obergruppenführer Heinrich Müller je bil tisti človek, ki je z ledeno hladnokrvnostjo izpolnil

vse, kar je za varnost rajha zahteval Himmler.« Sedanji položaj kapetana Müllerja — Abedina Bekirja Nakošira, enačijo z generalnim položajem. Na Zahodno Nemčijo, kjer živi njegova žena in sin v prepiranju, da je že davno mrtev, ne misli več.

Senzacionalno odkritje enega izmed največjih nacističnih zločincev je vlad v Bonn pripravilo kaj neprijetno presenečenje. Z izsleditvijo Müllerja so prišli na sled še njegovemu najbližjemu sodelavcu, 51-letnemu Sanitzerju, ki živi sedaj v Nemčiji pod imenom Karl Walbach.

Skoraj dvajset let so iskali nacističnega prvaka, zločince Müllerja po vsem svetu. Končno so ga pred nedavnim odkrili v Albaniji. Izdala ga je njegova najljubša pijača, francoski konjak, ki pa ga je mogel dobiti le v hotelu »Adriatica«. V. F.

ODLIKOVANJE ZA ČLOVEČNOST

Nekaj dni pred koncem druge svetovne vojne so sovjetski vojaški ujetniki iz nürnberškega taborišča doktorju Zotoviču poslali naslednje pismo:

»Doktorju kirurgu Zotoviču! Skupina ujetih sovjetskih oficirjev vam pošilja prirsčne bratske pozdrave! Gospod doktor, zahvaljujemo se vam za bratsko slovanstvo solidarnost, ki ste jo pokazali proti ujetnikom in vam v življenju želimo vse najlepše... Vaša darila in skrb so rešila življenja sedemnajstih bolnih ujetih sovjetskih oficirjev. Vaše pomoči ne bomo nikoli pozabili! Zelimo vam, da bi srečno živeli še dolgo vrsto let!«

Leta 1942 so dr. Zotoviča prepeljali iz italijanskega taborišča v Nemčijo in ga zaprli v nürnberško taborišče, ki je bilo polno sovjetskih vojaških ujetnikov. V osmih mesecih, kolikor jih je prebil v tem taborišču, je marsikateremu sovjetskemu vojaškemu ujetniku rešil življenje. Tiste, ki jim je grozila nevarnost, je »operiral«, čeprav so bili zdravi, da bi jih čim dlje zadržal v bolnišnici. V takšnih primerih je pacientom sam izval manjšo rano ali pa jim je izrezal slepič.

Ko ga je skupina sovjetskih vojaških ujetnikov iz barake za tuberkulozne bolnike obvestila, da umirajo od lakote, je zanje med drugimi ujetniki

zbral nekaj kruha, prepečenca, zdravil in cigaret. Kmalu je od bolnikov prejel naslednji odgovor: »Dragi doktor! Ne vemo, kako naj se ti zahvalimo. Jem in od veselja jokam. Moji tovariši omenjajo Tvoje ime kot da bi bilo ime njihovih lastnih očetov.«

V povojnih letih se je dr. Miroslav Zotovič dopisoval s številnimi nekdanjimi tovariši iz vseh krajev Sovjetske zveze. Osemnajstega februarja ob štiri popoldne pa je radio Moskva objavil naslednjo vest:

»Med drugo svetovno vojno je bil beogradski zdravnik Miroslav Zotovič v nemškem fašističnem ujetništvu. V taborišču je rešil življenja številnim sovjetskim vojakom in oficirjem. Sedaj ti ljudje žive v različnih krajih naše domovine. Sporočamo pa jim, da je danes z ukazom predsedstva Vrhovnega sovjeta ZSSR Miroslavu Zotoviču za hrabrost in pogum, ki ga je pokazal ob reševanju sovjetskih vojaških oseb med vojno, dodeljeno Odlikovanje domovinske vojne prve stopnje.«

Draga mama! Minulo noč sem moral nenadno vstati. Bojim se, da to pomeni konec. Toda branilec mi je rekel, da sme upati na ugodno rešitev prošnje za pomilostitev. Zbogom, mama, hvala ti za vso dobroto! Zbogom Grethe in mali Jens, ki ga še nisem videl!

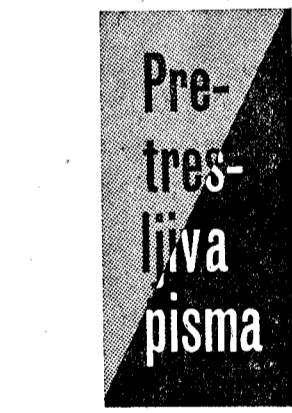
Imejte se dobro!
Georg

Benny RANDAU MIKKELSEN (Sörensen), trgovski vajenec, se je rodil v Arhusu 23. avgusta 1925. Sodeloval je v sabotažni skupini. Ujeli so ga in zaprli v »Vestre Faengsel« v Kopenhagnu. Nemško vojaško sodišče, ki je uradovale na sedežu kopenhagenske policije, ga je 22. maja 1944 obsodilo na smrt. Čez štiri dni so ga ustrelili v Ryvangenu. Pismo (prvo izmed treh) je bilo napisano na ovojnem papirju. Bennyjev sojetnik se ga je naučil na pamet, potem pa ga je moral pogoltniti. Ko so ga izpustili, je vsebino povedal Mikkelsonovim.

Dragi starši! Včeraj je me nemško vojaško sodišče v palači Dagmarhus obsodilo na smrt. Se pred začetkom obravnave so mi rekli, da zame ne bo milosti, pa nisem razumel, na kaj me rijo. To mi je bilo jasno šele kasneje — še predmalo. Oh, draga mamica, ne moreš si misliti, kako sem jih v tistem trenutku zasvoščil! Prevzel me je čuden občutek, niti tesnoba niti strah pred smrtjo, marveč brezmerna mrznja do preklethih krvnikov. Ničesar nisem priznal in nobenega imena nisem izdal. Tega sem silno vesel, saj ne bi dosegel nič drugega

kot to, da bi z menoj moral umreti še drugi pošteni Danci. Denuciralo me je neko dekle, s katero sva se večkrat sestajala: gospodična Rasmussen. Njena prijateljica ima za fanta člana Šchaburgove organizacije (danski kvizingovej — op. red.). Njegovega imena se ne spomnim več, upam pa, da boste likvidirali vse tri, ko bo prišel prvi čas.

Ako upoštevam dane okoliščine, se počutim še kar dobro, za kar gre zaslug predvsem tovarištvu vraga Danca mojih let, ki me poskušajo lažiti in mi napraviti zadnje neve

življenja čim bolj veselo. Samo invazija me lahko reši; če bo prišlo do tega, bomo prosti v teku štiriindvajsetih ur.

Čeprav so me obsodili na smrt, še vedno ne vem, kdaj bom moral umreti.

Nekaj pa je gotovo: Ta razbojniški režim se ne bo naslanjal ob pogledu na poraženega in trepetajočega rodoljuba.

Umreti moram, umreti moram! Oh, mamica, umreti moram, ali umri bom ponosno in zavestjo v srcu, da sem Danec! Vem, da bom zmagali. Moramo in moremo zmagati. Zmagali bomo.

Zdaj pa zbogom zadnjikrat! Vaš sin Benny

V Senčurju pri Kranju se je napredno gibanje razvilo že prva leta po prvi svetovni vojni. Ob volitvah leta 1920 je glasovalo za KPJ že 48 domačinov. Leta 1931 so v vasi ustanovili prvo partijsko celico, leta 1938 pa aktiv SKOJ. V okolici so že julija 1941 ustanovili tudi partizansko četo, ki se je kasneje pridružila 2. kranjski četi pod Storičem.

V taborišču pod Storičem pa se je znašel tudi izdajalec, ki je med drugim izdal tudi to, da je sekretar senčurske celice KPS Janez Pipan. Ta ni odšel z drugimi k partizanom, ker je imel doma na terenu druge naloge. Živel je ilegalno, največ se je zadrževal pri sosedu Sušniku.

Pri Sušniku je bil tudi na dan, ko se je pripetila velika tragedija njegove družine, 8. marca 1942. Prav tega dne sta namerala s sinom Jankom k partizanom. Pri Sušniku se je mudil tudi neki partizan, doma iz Vogelj, razen tega pa je bil tam tudi Pipanov sin Janko. Toda namesto k partizanom so šli vsi trije v smrt.

Ze 8. marca popoldne sta se iz Kranja pripeljala z avtomobilom v Senčur dva civilista. Ustavila sta pred Pipanovo hišo in se pretvarjala kot bi popravljala avto. Najbrž je bil v avtomobilu tudi izdajalec, ki je opisal razmere v Pipanovi družini. Po krajšem postanku se je avto odpeljal dalje.

V mraku pa sta v hišno vežo stopila dva uniformirana gestapovca in vprašala najmanjšega Pipanovega sina Viktorja, tedaj starega 12 let, kje je oče, da bi ju peljal k partizanom. Prosila sta tudi vodo in se že v veži toliko približala luči, da ju je Viktor prepoznal kot gestapovca. Viktor in njegova šestletna sestra Rozika sta bila sama doma. Viktor je o gestapovcih takoj obvestil mater Marijo, ta pa je obvestila moža in sina. Janko je prišel domov in začel polniti nahrbtnik za odhod k partizanom. Mati mu je pomagala.

Ni še napolnil nahrbtnika z vsem potrebnim, ko je od vseh strani začelo pokati. Že prve svinčenke so smrtno ranile Janka, ki je stal pri peči. Hotel se je umakniti v kamro, pa ni več mogel. Mati je bila v kamri in otroci niso videli, kdaj jo je zadelo. Viktor in Rozika sta že ležala v postelji. Viktor je hotel pomagati zadetemu bratu, toda Nemci so skozi okno začeli metati ročne bombe. Moral se je skriti nazaj v posteljo pod odejo.

Nemci so napadli v štirih valovih, vmes pa so močno streljali, kot bi bilo v hiši vse polno partizanov. Med tem časom so ujeli tudi očeta in partizana iz Vogelj. Zvezana sta morala gledati, kaj se dogaja pri Pipanu. Po krajšem presledku so prišli v hišo gestapovci z naperjenim orožjem, z njimi pa domačin Alojz

najst milj stran od mesta. S tem pa smo presenetili in preplašili italijanske ribiče. Kmalu nato so se nam približale italijanske vojne ladje. Ko pa so Italijani ugotovili, kdo smo, so nas mimo minkskih polj odpeljali v anconsko luko.

Tako so Avstrijci iz spiska svojih vojnih ladij morali črtati še »T-11«, ki je imela 110 ton in ki je plula s hitrostjo skoraj pedeset kilometrov na uro. Uporni mornarji so se priključili jugoslovanskim in čehoslovanskim protovoljskim enotam, Avstrijce in Madžare pa so odpeljali v ujetništvo.

Rabič. Tega so kasneje Nemci aretirali in je podlegel v Dachau.

Tedaj je Viktor že vstal iz postelje. Na glavi je imel le manjšo rano od drobca ročne bombe, Rozika pa je bila popolnoma nepoškodovana. Oba je rešila odeja. Napol oblečena otroka so Nemci spodili iz hiše, ki so jo nato zažgali.

Naslednje jutro so vaščani lahko videli grozljiv prizor. Hiša požgana, od Pipanove mame je ostal le kupček pepela. Sinu Janku sta zgoreli glava in desna roka. Očeta ostalega telesa je ostalo le toliko, da so ostanke matere in sina lahko v otroški krstni skupaj pokopali na domačem pokopališču.

Rozika in Viktor sta se zatekla k teti Franci. Toda pri njej so Viktorja pustili le mesec dni. Dvanajstletni fant se je zdel domačin izdajalcem tako nevaren, da so ga odgnali v Hrastrje k znaneemu klerikalnemu prvaku in organizatorju bele garde Brodarju. Pri njem je ostal vse do konca vojne. Očeta in ujetega partizana pa so Nemci ustrelili 31. marca istega leta v Begunjah kot talca.

Po vojni je za oba otroka, Roziko in Viktorja, skrbel teta Franca. Zdaj je Rozika že poročena in živi v Senčurju, Viktor pa je direktor tovarne TOSO v Kranju.

Izdajalec pa je svoje plačilo tudi že prejel. Rado Carman

PARTIZANI STRELJAJO S TOPOVI...

Ko so Italijani poleti 1942 začeli »roško« ofenzivo, so hoteli imeti varno zaledje. Zato so ustanovili več novih postojank, med njimi tudi v Hrastru pri Suhorju v Beli krajini. Ta postojanka je močno ovirala premike partizanskih enot in kurirjev. Zato je vodstvo sklenilo postojanko uničiti.

1. belokranjski bataljon, ki mu je takrat poveljeval tov. Džems, naj bi opravil to nalogo. Bataljon je bil nad Brezovo rebrijo v Gorjancih. Nekaj borcem so naročili, naj po vaseh zberemo vse možnarje. Z njimi so Belokranjci streljali, kadar se je pripravljalo slabo vreme, kadar se je kdo žnel in ob večjih praznikih.

Zbrali smo 12 takih možnarjev raznih velikosti in jih 22. julija 1942 razpostavili nad Brezovo rebrijo. Istega dne zvečer se je začel napad na Hrastr. Okoli osmih zvečer, ko so pri postojanki padli prvi strelji, smo začeli tudi pokati z možnarji. Slišalo se je daleč, po vsej Beli krajini.

Tako so Italijani v Metliki, Črnomlju in drugod mislili, da imamo partizani tudi topove.

Stane Vidmar

V tovariški spomin

Slovo od tovariša Vasiča

V soboto, 7. marca, so bivši borci, rezervni oficirji ter številni Bleičani in okoličani pospremili na zadnjo pot zaslužnega javnega in kulturnega delavca, profesorja Jova Vasiča, nekdanjega partizana, člana kulturne skupine IX. korpusa.

Zahrbitna bolezen ga je nenadoma izrgala iz naših vrst v najlepši moški dobi, saj ni dopolnil niti 48 let. Sredi ustvarjalnega dela pedagoga, zgodovinarja, vzgojitelja in prijatelja mladine.

Njegova življenjska pot je bila takšna kot vseh naprednih izobražencev, zavednih Slovencev. Vodila ga je od naprednih dijaških organizacij do univerze, kjer se je spet pridružil tistim, ki so ga pripeljali v prve vrste borcev za svobodo. Bil je v italijanski internaciji, pa se je takoj, ko je bilo to mogoče, pridružil partizanom. Njegova živahna narava, duhovitost, pogum in nadarjenost so lastnosti, ki bodo ostale za vedno v spominu njegovih soborcev. Še vedno krožijo med njegovimi znanci anekdote o njegovih doživljajih.

Iz NOB je prišel kot poročnik, po vojni pa se je kot rezervni kapetan udeleževal v ZROP in ZB.

dokler ga ni od dela odvrnila bolezen. Čeprav doma iz Novega mesta, si je v povojnih letih pridobil na Gorenjskem s svojo neposrednostjo in prijaznostjo številne prijatelje. Služboval je na kranjski, jeseniški gimnaziji in na Bledu.

Smrt tovariša Jova pomeni za vse nas, ki smo ga poznali in z njim sodelovali, težko izgubo. Posebno ga bodo pogrešali nekdanji njegovi soborci. Jošt Rolo

V spomin staremu Veretu

Kdor prihaja na Rašico po opravkih ali pa kot iztinec, ne bo tam več srečal Veretovega očeta — Antona Kreča. Umrl je v nedeljo, 23. februarja tega leta v spoštljivi starosti 82 let.

Leta 1941 so Nemci zažgali Rašico kot prvo slovensko vas, vaščane pa izgnali v negotovost. Zločin je sledil zločinu. Z izgnanci je odšel tudi Veretov oče. Znašel se je v Slavoniji. Tamkajšnji prebivalci so izgnance sprejeli kot svoje. Z razvojem vstaje se je število partizanov vedno bolj večalo. Tudi Veretovi so odšli. Sin Tone in hči Marica v operativne enote, hčeri Ivanka in Marica pa z očetom v partizansko bolnišnico. Janez in Jože sta se pridružila borem v Sloveniji. Oče je postal partizan, čeprav je imel že 60 let.

Partizanil je in se bojeval, hodil in trpel lakoto in pomanjka-

nje, bil za vzgled mnogim mlajšim. Segavost je prenašal na tovariše v najtežjih dneh.

Ko bomo prihajali na Rašico in se ustavili pri spomeniku pod vasjo, se bo nam, preživelim prvim partizanom utrnila misel v spomin na tiste, ki so padli in umrli za ideale naše revolucije, pa tudi na tiste, ki so se je udeležili in umrli pozneje. Spomnil se bomo tudi Veretovega očeta, ki ga zdaj ni več med nami, njega, žive priče nacističnih zločinov in soudeležencev začetakov vstaje, ki jo je na Rašici začela Rašiška četa. Ne bo več gledal zore in porajajočega se večera, kakor je rad večih deljal in ko je tudi trdil, da je Rašica edina vas, kjer ves dan sije sonce.

Spomin nanj bo zapisan v naših srcih, kajti tudi on je prispeval svoj delež. Jože Raubar-Jošt

POBEG TORPEDOVKE »T-11«

(Nadaljevanje s 5. strani) Obljubila sta, da se ne bosta upirala, prosila pa sta, naj ju ne zvezemo. Dali smo ju pod stražo.

Nato je šlo vse po načrtu. Pohitel sem na krmeni del ladje, Petrla se je spustil v strojnico, Donat pa se je povzpel na poveljniški most. Du-

šan Jerinič, ki je bil radiotelegrafist, je odšel v radijsko kabino, vsi drugi pa na svoja mesta. Tako nas je sedem mornarjev prevzelo poveljstvo nad torpedovko »T-11«. Ladjo smo usmerili proti italijanski obali, ker smo pričakovali, da nas bodo na nasprotni strani Jadranskega morja sprejeli kot borce proti osvraženi Avstriji.

Naš radiotelegrafist Dušan Jerinič je vsakih pet minut sprejemal radijske telegrame

avstrijskega mornariškega poveljstva s pozivi, naj se vrnemo.

Dušan Jerinič je nekajkrat v italijanskem jeziku odposlal sporočilo, da smo se uprli in da želimo pristati v italijanski luki Anconi, proti kateri smo pluli. Ker pa ni bilo nobenega odgovora, smo se zbal, da ne bi namesto prijateljskega sprejema naleteli na ogenj obalskih baterij. Zato smo spremenili smer in pristali kakih pet-

Zanke na Donavi Iz obveščevalčevih zapiskov

12

Našle so četo, ki se je upirala in se poskušala prebiti na zahod. Enote z južne strani pa so odkrile bataljon četnikov, ki so se poskušali prebiti do Save in priti čeznjo nekje pri Sabcu.

Četniki me niso tako zanimali in napotil sem se k položaju okrog nemške čete. Se medtem ko sem se približeval, sem opazil, da borba ponehava. Nekaj minut kasneje mi je komandant nekega bataljona podal daljnogled, rekoč:

— Predajajo se; izobesili so belo zastavo.
Komaj sem opazil majhno belo zastavo, toda kmalu je bilo jasno videti kolono Nemcev, ki so vstajali in dvignjenih rok zapuščali položaje. Pred vojaki je prihajal mlad poročnik, rdečelichen in obrit, ko da njegova četa ne bi bila že več kot mesec dni v brezizhodnem položaju in tik pred padom.

Nasmehnil sem se sam pri sebi, ko sem pomislil, da ga moram vprašati, kaj ve o skupini »S-33«. Ze pol ure kasneje, ko so vsi nemški vojaki v redu oddali orožje in odšli, da bi odnesli s položajev svoje mrtve in ranjene, sem stopil k poročniku. Poprosil sem tolmača, naj mu zastavi vprašanje:

— Kaj veste o skupini »S-33«?
Začuden me je pogledal. Nekaj trenutkov je molčal in zdelo se je, da omahuje. Zato sem zahteval, naj mu tolmač stvar po bližje pojasni.

— Če bomo ugotovili, da kaj veste in to prikrivate, bomo ravnali z vami kot z ujetim špijonom in ne kot z ujetim oficirjem.

— Kaj bi prikrival! Vem, da obstaja taka skupina. Nocoj smo tudi prvič prišli v stik z njo, — je odgovoril poročnik.

— Povejte nam kaj o tem, — sem zahteval in pazljivo opazoval mladega oficirja.

— Kot vidite, ste pri moji četi našli bataljonski radijski oddajnik. Z njim smo se povezali s fronto in sporočili naše koordinate, oziroma natančno mesto skrivališča. Dobili smo ukaz, naj ostanemo tukaj in se dobro skrijemo, dokler ne pridejo k nam predstavniki rezervne skupine.

— So kaj omenili, čemu naj ostanete? — sem vprašal, ko je poročnik obmolnil.

— Samo to, da bomo dobili povelje za akcijo od ljudi, ki bodo prišli. Bili smo že čisto brez hrane in smo zahtevali navodila. Dali so nam koordinate nekega kraja blizu samostana Hopova, kjer so pustili zalogo moke in nekaj konzerv, ko so zapuščali položaj na Fruški gori. Tako smo vzdržali, ne da bi nam bilo treba zapuščati šotore.

Njihovi šotori so bili zavarovani z vejevjem in zemljo ter tako spreminjeni v prava podzemna bivališča. Vojaki so v njih mirovali v strahu zaradi bolezni in ker so se bali, da jih ne bi polovili. Tretjina vojakov je bila bolnih in vsak trenutek je bilo pričakovati razpad čete.

— Prejšnjo noč sta prišla dva naša... nova moža, — je nadaljeval in se obotavljal, kako bi rekel špijonomu. — Pojansila sta nam, da sta šla pogledat, ali je usposobljen predor pri Čortanovcu. Povedala sta, da sta od svoje komande dobila ukaz, naj četo izkoristita za diverzije, za katere bosta dobila natančna navodila, ko se bo začela ofenziva.

— Kakšna ofenziva? — sem smeje vprašal.
— Naša vendar, nemška ofenziva! — je užaljeno odgovoril poročnik.

Opustil sem ta nesmiselni pogovor in spet vprašal:

— Kje sta zdaj člana skupine »S-33«?

— Se sinoči sta odšla. Rekla sta, da se bosta vrnila. Ni nam znano, kje se skrivata. V skupini so štirje člani, ki imajo obveščevalne in diverzantske naloge.

To je bilo vse, kar sem lahko zvedel od poročnika. Se dva dni sem si ogledoval in zasliševal nemške vojake ter podoficirje. Toda slišal nisem nič novega.

Obiskal sem tudi skupino ujetih četnikov. Med njimi pa so bili drugačni zlikovci. Neke predvidevanja so me napotila v Rumo, Sremsko Mitrovico in Zemun, a je bilo vse zaman. Ničesar nisem izvedel. Moral sem spet začeti v Novem Sadu in poiskati kako novo sled. Zvedel sem, da se Mali dela no-rega. Trmasto je molčal.

NAŠEL SEM PLAVOLASKO

Edina možnost, da bi kaj odkril, je bila najti plavolasko. V tistem nočnem srečanju z njo mi ni ušlo, da želi zvedeti, kdo sem in kje stanujem. Če je bila kakorkoli povezana s špijonsko skupino, je morda poskušala ugotoviti, ali bi lahko izvedela, kaj se je zgodilo z Malim. Toda bil sem previden in nisem govoril resnice. To jih je opozorilo, da tako ne bodo ničesar dosegli.

Je bila to njihova napaka? Se mi bo posrečilo najti to žensko in v zvezi z njo kako sled? To sta bili dve vprašanji, ki sta me nenehno mučili.

Odšel sem, da bi se posvetoval s tovariši z odseka za osebne izkaznice, ki je bil pričel delati v teh dneh. Sporočili so mi, da so že začeli izdajati osebne izkaznice, toda delo teče počasi in »svojo« plavolasko lahko najdem edino, če pregledam vse kartone s fotografijami. Dolgo sem jih negotovno in jih nazadnje tudi pregovoril, da so mi izločili vse fotografije deklet in žena med dvajsetim in petindvajsetim letom.

Partizanski obrazi

Jože Raubar-Još se je v Dolenji Logatec priselil pred dvema letoma. Kot gozdarski inšpektor občinske skupščine Logatec pomaga pri izvrševanju občinske gozdarske politike. Žilica za organiziranje iz časa naše revolucije se mu še vedno ni umirila in ne more si kaj, da ga družbeno življenje ne bi okupiralo s številnimi funkcijami. V prostem času se rad posveti zbiranju podatkov o narodnoosvobodilni borbi, predvsem o dogodkih izpred dvajsetih let s sorskega polja, na katerega ga veže veriga spominov začetka revolucionarnega gibanja na Goriškem. O tem in še o marsičem sva se pogovorila, ko sem ga obiskal na njegovem domu, kjer živi že dve leti.

— Vaša družina izvira s Krasa, kajne?
— Da, prav z meje z Italijo smo doma. V Vrhnjani je oče imel nekaj sive, ki mu pa ni dajala dovolj zaslužka. Zato se je zaposlil v bližnjem kamnolomu. Zivljenjska pot ga je zanesla tudi na Dunaj, kjer je delal v tiskarni. Nato se je zaposlil na železnici kot progovni delavec, čuvaj, kreničar in sprevidnik. Leta 1921 si je s trdim delom prislužil, hiso v Podborstu. Tri leta potem ko sem privedel na svet, to je bilo leto 1924, smo se preselili v Crnuče.

— Kako ste se vključili v delavsko gibanje?
— V naši družini se je že od vsega začetka vel revolucionarno gibanje. Brat Franca je bil zaupnik delavskega sindikata v Strojnih tovarnah in livarnah, kasneje pa član partijskega okrožnega komiteja Ljubljane. Brat Mirko je deloval v vrstah naprednih študentov in dijakov. Tako sta mi bila brata najboljši zgled in septembra 1939 sem postal skojec. Spominjam se, da smo se vajenci iz Ljubljane in bližnje okolice zbirali na rednih tedenskih sestankih v Delavski zbornici. Kmalu smo pristopili vodstvu sindikata predložili pismeno zahtevo, da se pri sindikatu ustanovi mladinska sekcija. Toda takrat so nas odsvetovali, češ da smo še premali in da naj še malo počakamo. Leta 1940 se je SKOJ kot mladinski predstavnik močno uveljavil. Naslednje leto je gibanje Partije in SKOJ postalo že tolikanj učinkovito, da je jugoslovanska vlada sklenila nastopiti kar najbolj odločno. Med drugimi je namenila šestim aktivistom iz Crnuče in okolice »vojaške vaje« bosanski Ivanjci. Pred njihovim odhodom se je na ljubljanskem kolodvoru zbrala tisočgala množica, ki je vedela, da vojaške vaje niso edino ozadje prisilnemu odhodu aktivistov. Takrat se je močan korдон zandarmerije zbral okrog množice, ki je prepevala in vzklikala revolucionarna gesla.

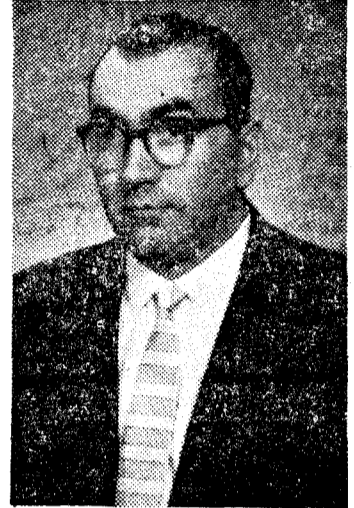
Tudi s kmečko mladino smo bili v stalnih stikih. V Berčevem

je delovalo Društvo kmečkih fan-ov in deklet in tam smo nekod tudi nastopili s kulturnim programom. Ob tisti priložnosti smo prvič peli »Nabusimo kose, že kias dozoreva...« Po kapitulaciji Jugoslavije smo organizirali nekaj sabotaž manjšega obsega. Tja do junija 1941 sem imel stalno zvezo z Viktorjem Avbljem.

— Vaš prvi stik s partizani?
— Rašiška četa je bila moj prvi korak in oboroženo vstajo. Kmalu po kapitulaciji so se v rašiške gozdove umaknile tri skupine: črnuška, gameljska in tacenska. Na sestanku ob izviru potoka Crmošnjice 4. julija je bila ustanovljena rašiška četa in 22. julija je na Slovenskem počela prva puška, ko smo pod vodstvom Mihe Novaka izvedli prvo orožno akcijo. V naslednji akciji smo podrl telefonske drogeve od Dobrave do Trzina. Zanimivo je bilo, da so proti njim nastopili oddelki bivše jugoslovanske vojske ter se presenečeni umaknili v gozdove. 27. septembra so rašiško četo Nemci razbili in glavnina se je prebila na Polhograjske Dolomite. Na nemški strani nas je ostalo šest borcev. Pri domačinih smo se

preoblekli in v parih odšli proti Ljubljani. Takrat je za las menjkalo, da s tovarišem Jožetom Nolakom nista padla Nemcem v roke. Ravno tiste dni so Nemci organizirali na šmarogorsko-rašiški predel drugo hajko z namenom, da dokončno prečešjo to »nevarno področje«. Blizu nemško-italijanske meje je neka iznajdljiva gospodinja med tem, ko sva s tovarišem štivala v kleti, napojila nemško patrolo in tako sva srečno prispela v Ljubljano.

— Vaše delo v Ljubljani?
— Do meseca julija 1942 sem bil namestnik sekretarja SKOJ Šiške ter organizator mladinske zaštite v sklopu šišenskega bataljona Narodne zaštite. Do septembra pa deloval pri Varnostno-obveščevalni službi. Kot sodelavec kamuflačnega in transportnega sektorja sem pomagal pri gradnji bunkerjev za ilegalce ter pri razpošiljanju blaga iz ilegalnih skladišč za potrebe izven Ljubljane. V tem času sem štirikrat menjal svoje ilegalno ime. Oktobra istega leta me je pot iz Ljubljane zanesla na delo v organizacijo SKOJ polhograjskega odreda. Po enomesnem izvrševanju funkcij namest-

nik sekretarja SKOJ za cerkniško okolišja septembra istega leta prevzel dolžnosti sekretarja SKOJ Sercejeve brigade.

— Tudi Belokranjani vas iz časa vojne dobro poznajo...
— Da, prav gotovo, kajti maja 1943 sem kot član agitacijsko-propagandne komisije pričel delati na belokranjskem okrožnem partijskem komiteju. Tu sem ob podpori tovarišev ustanovil kulturno ekipo, iz katere izhajajo člani kasneje ustanovljenega SNG. Tudi s tehniko sem se ukvarjal. Dnevno izdajanje radijskih vesti, iskranje odlokov SNOS in belokranjskega NOO, preskrba s papirjem in drugim potrebščinami pa je povzročila mnogo preglavic. Kmalu smo premostili tudi te težave. Posebno rad sem zbiral vesti za mlado časopisno agencijo Tanjug.

— Omenili ste, da ste bili proti koncu vojne v Dalmaciji. S kakšno nalogo ste tjakaj odšli?
— Marca 1945 se je Belokranjska tehnika razformirala in prešla v sklop Centralne tabele za vstare Slovenijo. Takrat so žene, starce in otroke prepejali z zavezniškimi letali pred prodirajočo 4. armado v Stari Kaštel v Dalmaciji. Z evakuiranci, ki jih je vodila Marjana Duškar, sem odšel v kraj, od dolžnosti do dolžnosti. Gotovo se spominjate dogodka iz vojne, ki se vam je zaradi žalostnega obeležja najbolj vtisnil v spomin.

— Smrt brata Franca me je med vojno prav gotovo najbolj pretresla.

— Po prihodu v Ljubljano sem bil s njim stalne stike. Dobivala sva se nasrjavaj, kajti nihče ni smel vedeti, da sva brata. Maja 1941 je Franc dejal, da mora iz Ljubljane. V neki ulici v Šiški sta se najini desnetil sklenili zdajnikar v toplej bratovski »srečno«. Usoda pa je hotela, da sva se srečala v enaki skupini, ki je za hip počila blizu nas, moj brat. Toda skupina je kmalu utonila v temo in opustil sem misel, da bi se prepričal o svojem občutku. V začetku naslednjega leta, bilo je 2. februarja 1943, je neki aktivist prinesel novico, da je padel moj brat. Občutil sem, kot da se mi je pod nogami odprla zemlja. V meni se je trgalo. Tisti dan in še nekaj dni zatem sem brezizkono taval in samo avtomatično izvrševal ukaze. V ušesih so mi na vsakem koraku odmevale bratove besede, ki mi jih je rekel ob slovesu v Ljubljani: »Se mnoge kralj, prav tako tudi tvoje in moje bo pretelja, preden bo slovenski narod osvobojen...« S. C.

S kljuge in klina

Shakespeare ob britanski kraljici... Prvič v zgodovini britanske pošte se bo na britanskih poštah znakmah pojavila še druga, ne samo vladarjeva podoba. Ob 400-letnici Shakespearovega rojstva, tj. 23. aprila 1964, bodo izdali novo serijo znakm, na katerih bodo poleg kraljičine podobe tudi Shakespeareova slika in ilustracije iz Shakespeareovih del. Tako se britanska pošta le ne bo popolnoma izneverila tradiciji; saj bo kraljica delala družbo velikemu dramatikumu...

Vse kaže, da bi bilo potrebno izumiti »naočnike« za možgane... Združenje optikov v New Yorku je sprejelo sklep, naj lastniki optičnih trgovin izobesijo reklamne table z napisom: »Ne pozabite, da nič tako ne razlikuje človeka od živali kakor — naočniki!«

Vabilo francoskemu predsedniku de Gaulle, naj stopi v Laburistično stranko. Britanski laburistični prvak E. Shinwell, nasprotnik Skupnega evropskega tržišča (SET), je takole pohvalil de Gaulle: »De Gaulle moramo biti hvaležni, ker je našo deželo rešil skušnjave, da bi napravila velikansko neumnost. Se več, jaz sem za to, da ga povabimo, naj se včlani v Laburistično stranko!« De Gaulle je namreč preprečil vstop Velike Britanije v SET.

Tudi Mesec ima svoje muhe... Kalifornijski list »Recorder« piše o neuspehu ameriške rakete, ki bi bila morala iz neposredne bližine fotografirati mesecevo površino. Clannek ima naslov: »Mesec ni privolil v fotografiranje...«

Duhovitost ali skušnjava za diplomatsko kariero? Ko so novinarji vprašali sovjetsko kozmonavtko Valentino Nikolajevno Terješevovo ob njenem obisku v Veliki Britaniji, ali je iz vesolja videla britanski otok, je diplomatsko odgovorila: »Da, in gledan iz vesolja, je zelo lep...«

Bivši zahodnonemški kancler Adenauer je jel dvomiti o božji pravici, Adenauer se je takole pritožil čez kdaj pa kdaj žoleno kritiko, v kateri si ga del tiska se vedno izpizgaja: »Ni božje pravice! Seosoma vsi organi človeškega telesa omahnejo — samo jezik ne...«

Končno vendarle tudi tak šolski predmet, ki je učenkam všeč! Pa ne pri nas. Na Švedskem. Tam morajo učenke prinašati v šolo posebna »učila«, pudrnic in rdečilo za ustnice. Na Švedskem so namreč uvedli za učenke obvezni predmet: osebno higieno in kozmetiko. Pravijo, da so učenke za ta predmet navdušene.

Kljub »prepričevalnim razlogom...« Ko sem slišala vse prepričevalne razloge proti temu, da bi kandidirala za predsednico ZDA, sem se dokončno odločila, da bom kandidirala, je izjavila demokratska senatorica Margareta C. Smith.

Se vedno je pamet boljša ko moč! Predsednik ZDA Johnson je nedavno dejal: »Moramo biti dovolj močni, da vojno dobimo, če se, vanjo zapletemo, in dovolj pametni, da se vanjo ne zapletemo!«

Nov češki pregovor: Nekateri ljudje so tako neumni, da ne morejo izkoristiti niti svoje neumnosti.

Prijateljsko kegljaško srečanje v Zagorju

Na povabilo športne kegljaške ekipe Invalid — Zagorje se je odzvalo moštvo kegljaške ekipe Invalid — Kočevje in odigralo ekipno kegljaško prijateljsko srečanje 16. februarja na tukajšnjem kegljišču. Za to ekipno prijateljsko srečanje je bil pripravljen pokal za zmagovalca.

Igrali so dvakrat z rezultatom 650:622, se pravi, 23 podrtih ke-

gljev v dobro. Kot zmagovalce so je SKE Invalid — Zagorje pokal osvojila v trajno last.

Ob tej priliki je predsednik občinskega Združenja vojaških vojnih invalidov Kočevja tov. Vodopivec podaril za to prijateljsko kegljaško srečanje v spomin moštvo Invalid — Zagorja kip, ki predstavlja simbol športa.

Kapetan kegljaške ekipe Invalid — Zagorje tov. Pavle Zupančič je prevzel darilo in se v imenu moštva iskreno zahvalil. (ml)

Mednarodno sodelovanje bivših borcev

»Patria indipendente« poroča, da je bil izvoljen za predsednika organizacije katoliških partizanskih borcev Mario Ferrari-Agradi, ki je tako zasedel mesto pokojnega Enrica Matteia. Bil je partizan v Severni Italiji, potem pa je bil predstavnik krščansko

demokratske stranke v ekonomski komisiji Narodnoosvobodilnega odbora za Severno Italijo. Razveseljuje je, da je zavedni protifašist, ki uživa velik ugled vseh pripadnikov odporniškega gibanja, postal član sedanje Morove vlade. P. V.

PISMA UREDNIŠTVU

Kot bivšemu borcu mi je glasilo Zveze združenj borcev NOV »TV 15« zelo všeč.

»Nedeljski dnevnik« je odprl rubriko »Rad bi si dopisoval«. Tudi jaz sem pisal, da bi se rad dopisoval s preživelimi borci NOV. Tako sem dobil pismo od mojega nekdanjega četnega komandirja in si sedaj redno dopisujeva. Zato bi predlagal, da tudi »TV 15« odpre tako rubriko.

Tako bi se spet našli nekdanji borci NOV. Mnogi, ki iščejo priče za priznanje dvojne delovne dobe ali za invalidnino, bi se tega lahko poslužili. Moj nekdanji komandir se je tudi odločil, da bo pričel pisati spomine iz NOV. Tako sem mu posredoval precej podatkov, posebno točnih datumov. Tako bi dopisovanje lahko koristilo tudi takim, ki pišejo spomine.

Karel Zorko, Cesta železarjev 11/II Jesenice na Gorenjskem

Junak
Stanko
Riše:
Evgen Sajovic
Piše:
Ivan Jan

34. Stanko je stopil mednje in jih srepo pogledoval izpod razmršenih las. Bledega, podplutih oči in utrujenega se potisnili pred tri gestapovske oficirje. Dva močna stražarja sta ostala za vrati, on pa je že v začetku igral tepčka. Nemcev ni bilo lahko prevarati. Prisoten je bil tudi tolmač. »No, kdo si? Stanko Mlakar? Ne?« ga je vprašal najvišji.

Spoznanje, da vedo, kdo je, ga je močno prizadelo, a je pritrtil temu, kajti že prej se je odločil, da tega ne bo prikrival. Prijazno so se mu nasmehnil in vprašali dalje: »Kdaj si odšel k banditom?«

35. Stanko se zdaj ni mogel več obvladati in razdraženo je zarenčal: »Partizani niso nikakršni banditi!«

Udarila sta ga dva gestapovca. »Odgovarjaj samo to, kar te vprašamo!«

Stanko je v hipu pozabil na svoj načrt obrambe in že se je obrnil, da bi se pogal in vrnil udarce. A od zadaj ga je stisnil stražar. Vanj so se zarezavala nova vprašanja: Kateri enoti je pripadal? Kakšno orožje je nosil? Kje ga je dobil? Kdo so bili voditelji? Kje imajo skladišča? Kdo jim je pomagal?

36. Stanko pa ni »nič vedel!« Ne kako se je imenovala njegova enota, ne o orožju. Voditeljev ni poznal, saj je bil vendar premlad! Zaradi mladosti mu partizani niso zaupali in zato je bil pomočnik pri kuhinji! Tako je zatrjeval venomer, vmes pa so padali udarci. padali vse pogosteje, on pa jim je v skopih besedah hote zmeden odgovarjal. Zasliševati so ga prišli najvišji gestapovski odličniki in ga tepli, a Stanko je ostal »neveden« in »premlad«.

NE MORE SE LOČITI OD TRAMVAJA. Ob upokojitvi vojnika osiješkega tramvaja Dragutina Hausknehta, ki je služboval polnih 39 let, in bil upokojen s 25.000 dinarji mesečne pokojnine, je sklenil selektiv darovati mu 40.000 dinarjev. Hausknehta je sicer tovariška pozornost močno gnala, vendar si je zaželel, da bi dobil namesto denarja kak dar »v naturi«. Prav tedaj je uprava osiješke cestne železnice prodajala dva stara odslužena tramvaja kot staro železo; za vsak voz je zahtevala po 80.000 din. Ko je odsluženi tramvaj zvedel za to, je koj ponudil upravi poleg darovanih 40.000 din še svoj prihranek 40.000 din in postal lastnik starega tramvaja, v katerem je, čeprav je majhen, uredil zase in za svojo ženo prijetno stanovanje

Dobro je, če veste...

na kolesih s predsobo, spalnico in kuhinjo. Tako se upokojeni tramvajar do konca svojih dni ne bo ločil od tramvaja. To nenavadno osiješko prebivališče v Mlinski ulici št. 77 ima nad vhodom velik napis: »Lastnina Dragutina in Ilonke Hausknecht«.

NA SMRT OBDOJENI KONJ. Starega Mamba, konja neke švedske vojaške edinice v Malmöju, ki je bolehen, bi morali po vojaških predpisih ubiti. Že leta in leta je vojaška edinica vzdrževala neuporabnega konja z denarno pomočjo članov družine Anderson, ki bi rada konja kupila, da ga le ne bi ubili. Po švedskih predpisih pa ne sme vojska državljanom ničesar prodati. Tako utegne konja rešiti smrti samo kralj. Zato se je odločil sedemletni Jörn Anderson ter napisal kralju pismo: »Prosim vas, dragi striček kralj, da rešite našega Mamba...« Pismo je z nečitljivo čačko »podpisal« tudi Jörnov petletni brat. Bratca in z njima vsa švedska javnost nestrupno čakajo na kraljevo odločitev.

PET STOLETIJ STAR HRAST raste v vasi Tabanovcu (blizu Negotina) na posestvu Vukašina Pavlovića. Hrastovo deblo meri v premeru več ko 2 metra.

V TEKSASU SE ZGODI PRIBLIŽNO 10.000 ZLOČINOV NA LETO. Okrog 9000 zločincev ostane skrilih, v temi, nekaznovanih. Samo v Dallasu (kjer so ubili predsednika ZDA Kennedyja) umorijo na leto več ljudi kot v vsej Veliki Britaniji. Nič čudnega, saj kupiš lahko v Dallasu strelno orožje kakor kje druge copate ali žepni robec...

DVE PROSLAVI V MOSKOVSKEM ZOOLOŠKEM VRTU. Letos praznujeta stoletnico svojega življenja Moskvoški zoološki vrt in njegov najstarejši prebivalec, velika želva, ki živi v vrtu od njegove ustanovitve.

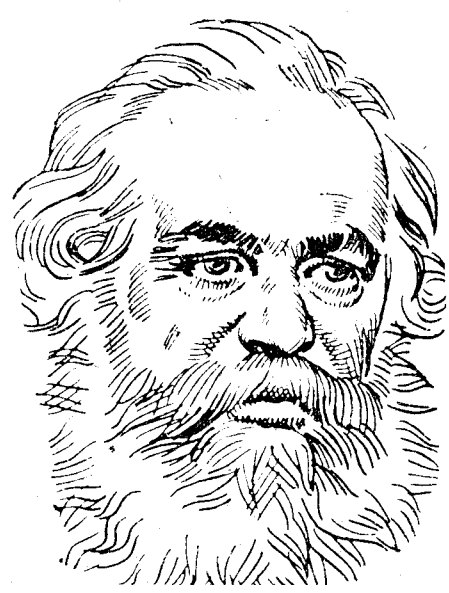
NENAVADNO VELIKA URA. Praško podjetje »Elektročas« je za romunsko pristanišče Konstanca izdelalo veliko uro, katere številnica meri v premeru 3 metre. Ura, ki jo bodo namestili na svetilniku, bo kazala mornarjem in obiskovalcem pristanišča natančen čas.

LETOS BODO NA NAŠIH LETALIŠČIH PRISTAJALA LETALA 32 INOZEMSKIH LETALSKIH DRUŽB. Letala 12 družb se bodo ustavljala pri nas po voznem redu, letala 24 družb pa bodo pristajala na naših letališčih zaradi prevoza turističnih skupin.

ODGOVORI NA »ZNAJJE IN SPOMIN«

Karl Marx
Vlasto Kopač
Venčeslav Vinkler
Stanko Vuk in njegova žena
Danica Tomažičeva

»TV 15« izhaja vsak teden. Izdaja ga predsedstvo Zveze združenih borec NOV Slovenije - Zavoč - Borec - LJ. Beethovnova 10/II - Tisk in kliseji: CZP »Ljudska pravica«, Ljubljana. - List ureja uredniški odbor. Letna naročnina znaša 800 dinarjev, posamezna številka stane 20 dinarjev. Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj. p. predal 598/XT ali na čekovni račun pri Narodni banki 600-11/608-29 - Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik »TV 15« 21-901, tajništvo in novinarji »TV 15« 22-313, uprava »TV 15« 22-607. Rokopisov ne vračamo.

14. marca 1883 je umrl v Londonu utemeljitelj znanstvenega materializma. Ta genialni mož je prvi pokazal delavskemu razredu uspešno pot, da se osvobodí odvisnosti. To pot je nakazal s Komunističnim manifestom. Z vsem svojim znanstvenim in političnim delom je dal delavskemu razredu vsega sveta pobudo in vzgled, kako se je treba bojevati za pravice, kako doseči zmago v boju za ljudsko oblast in za socialistične odnose med ljudmi. — Kdo je bil ta genialni mož?

Na pobudo CK KPS je leta 1938 izšla razglednica, ki je opozorila na fašistično in nacistično nevarnost. Leto dni pozneje je nevarnost že postala stvarnost: nacizem je sprožil drugo svetovno vojno. S tem so bili vrženi v blato vsi človeški zakoni. Čez vrsto evropskih držav se je kakor pošast razširil kljukasti križ. 6. aprila 1941 je prišla na vrsto tudi Jugoslavija. Tudi tedaj je CK KPS pozval prostovoljce na obrambo domovine — v boj proti fašizmu. — Kdo je narisal razglednico?

4. marca je minilo 120 let od rojstva pisatelja Josipa Jurčiča. Stoletnica rojstva pisatelja »Desetega brata« pa je sovpadla z najhujšimi boji za osvoboditev naše domovine. Tedaj je bil na Muljavi sedež okrožnega odbora OF za Stično in Grosuplje. Odbor je sklenil, da se za stoletnico na Jurčičevem rojstnem domu odkrije spominska plošča, ki bo pričala, da nismo niti v najhujšem času pozabili na našega velikega pisatelja. Marmornato ploščo je lepo izdelal stiški kamnosek Novak. — Kdo je napisal posvetilo?

Potem ko se je on po razpadu Italije vrnil iz zapore (na drugem tržaškem procesu je bil obsojen na dolgoletno ječo) sta se z ženo, odobravajoč pravilnost oborožene poti, ki jo je začela in vodila Osvobodilna fronta, priključila množici aktivnih partizanskih borcev. Hotela sta biti tam, kjer je bilo ljudstvo. On se je svoje dolžnosti zavedal tudi kot politik in pesnik, ki je svojo ideološko in pesniško iskrenost oplemenitil z veliko ljubeznijo do rodne zemlje. Pot v partizane iz Trsta pa jima je preprečila zahrbtna roka neznanih izdajalcev, ki je umorila dvoje mladih, dragocenih življenj. — Kdo sta bila?

Fašizem si išče pot povračila

Italijansko odporiško gibanje bo nastopalo enotno proti vsakemu režimu v Evropi in kjerkoli na svetu, ki bi se v svoji ideologiji in praksi skliceval na politiko velesile, rasizma, nacionalizma in šovinizma. Dandanes namreč obstoje tudi v Evropi režimi, ki niso uradno priznani kot fašistični. V mnogih državah, pa tudi v Italiji, so še žive klisce fašizma. Sicer je minilo že dvajset let, odkar se je začela narodnosvobodilna borba italijanskega ljudstva, kljub temu pa je fašizem preec problem. Precej je bilo zadnje čase napisanega o obstoju pravic »fašistične internacionale«, pod katere okriljem združeno delujejo številna in različno obarvana gibanja. Njihovi pristaše je navdušujejo za hitlerjevsko »ideologijo« in nekakšno Mussolinijevo »doktrino« oziroma za načela sovraštva, strahovlade in nasilja, pa naj bo to v Italiji ali v Franciji, Angliji, Belgiji, Združenih državah in v bonnski Nemčiji.

Fašizem smemo obravnavati kot pojav, ki se rad ponavlja v življenju kakega naroda. Tolmačiti ga moramo kot kompleks laži, iracionalnih potvorb in nasilja, ki je v raznih obdobjih bil tako značilen za težnje političnih in ekonomskih privilegiranec, da bi se neglede na sredstva uprli zahtevam po obracunu. Te pa so se pojavile vselej, kadar je njihovo ljudstvo prišlo do spoznanja, da ima pravico uresničiti svoje želje po svobodi. Takšne konservativne zatiralske sile so bile navidezno povsem uničene ob zmagi protifašistične koalicije. Na žalost pa to ni bilo res. Veliki val 1945 n.p.r. ni pometel niti s Francovim niti s Salazarjevim režimom. Nedotaknjene so ostale tudi zastarele, neliberalne in protisocialne strukture celo v tistih deželah, ki so se šest let borile proti nacifašizmu. V državnih ustanovah, ki jih duh odpora ni prerodil, so se potuhnilo ostanki poraženih, vsakemu napredu sovražnih sil. Vse to je pripomoglo, da so kmalu po vojni oživele razne skupine in nato še stranke, ki so se bolj ali manj odkrito naslanjale na fašizem oziroma nacizem.

Kaznovanje strahotnih zločinov, ki so jih zakrivilo oprde fašističnih režimov, je potekalo silno počasi, nazadnje pa se je docela ustavilo. Sodniki so bili mnenja, da je treba ravnati v skladu z načeli demokracije in človečanskih pravic. Vsakemu obtožencu so bile tako zagotovljene vse pravice glede dokazovanja, obrambe in pritožbe na višje instance. Načelo samo je bilo sicer pravilno, toda pozabili so, da ga obtoženci niso zaslužili, ker so iste pravice že načelno odrekli svojim žtvam.

Diktator Franco zdaj govori o demokratičnih pravicah. Tudi drugod se fašisti sklicujejo na enakost in na pravico do jamstev demokracije, ki so jim potrebna za nadaljevanje borbe proti istim pravicam. Ko se je ob koncu vojne še kadilo iz ruševin, ki jih je zakrivila želja po nadvladi »izbrane rase«, so se zakamufilirani ostanki hitlerjevskega režima lotili obnove nemške države. Vojni zločinci in vrstah ministrov, generalov, sodnikov in raznih visokih funkcionarjev v državni upravi so zasedali vodilne položaje. Prestati so morali le kratko »preiskavo« o svoji preteklosti in še bolj naglo politično »žeht«, da so postali deviško beli kot golobčki miru. Vse to se je dogajalo v očitnem nasprotju s sklepj zmagovalcev, ki so bili svečano izjavili, da bodo kaznovani vsi, ki so zakrivilo vojno, genocidno politiko in nasilje nad

narodi Evrope v letih 1939-1945. Sele po nekaj letih, ko so se protifašistične organizacije v Evropi ponovno razvile, so se začela nabirati odkritja o preteklosti številnih vodilnih osebnosti v Zahodni Nemčiji. Vendar lahko beremo le v zadnjem času poročila o sodnih obravnavah proti morilcem, ki so zakrivilo nepopisne grozote nad milijoni ljudi. Doživeli smo celo to, da je nekaj ministrov in poslancev podalo ostavko. In takšnim funkcionarjem je nova »demokratična« Nemčija zaupala svojo bodočnost!

Tudi v Italiji ne manjka obtožb, ki odkrivajo nič manj škandalozne primere. Na najbolj odgovornih položajih so še vedno elementi, ki so se kompromitirali s svojo vdanostjo fašističnemu režimu in ki so sodelovali s krvavo Mussolinijevo republiko. Nedavno tega je »Agencia di Stampa« objavila »Dokumente za protifašistično fronto«. Iz njih je razvidno, da je italijanski predstavnik pri Generalni direkciji za gospodarske in finančne zadeve Skupnega evropskega tržišča, dr. Franco Bobba, zagrizen pristaša fašizma. Med vojno je bil vicekonzul v Berlinu, po 8. septembra 1943 pa je postal generalni direktor ministrstva za zunanje zadeve v Saloju. Videti je, da se je republika Italija hudo trudila

pri izbiri kadrov svojega zunanjega ministrstva, saj ni mogla najti funkcionarja, ki bi jo lahko dostojneje predstavil na takšnem položaju.

Teroristični napadi, ki so jih pred kratkim povzročili fašisti, so dokaz, da nekaj ni v redu. V Italiji nemoteno poslujejo razne fašistične centrale. Te vzdržujejo stike s tako imenovanimi begunci iz Vzhodne Evrope, ki so pogosto glavni junaki kriminalnih zgodb in imajo kljub temu močno zaslobo v znanih političnih krogih. »Centri di vita italiana« (centri italijanstva), ki jih je ustanovil De Marzio, vse bolj javno napadajo in smešijo demokracije institucije. V njihovem zaničevanju »partitokratskega« (večstrankarskega) režima se jasno kaže domotožje po edino zveličavni fašistični stranki.

Italijanska protifašistična fronta zato poziva vse poštene državljane, naj pričnejo s kon-

denice. Tega so belogardisti zahrbtno napadli. Drugi vod je stražil okoli vasi. Skupina borcev je že prejšnji večer odšla v Vrhpolje za spremstvo načelnika štaba in namestnika komandanta brigade. Ta dva sta imela z vaščani sestaneke zaradi sodelovanja z brigadami in terenskimi delavci. Tudi ta skupina se je vrnila v vas proti jutru in brezskrbno legla k počitku.

Ko sem se po opravih v Grobljah in Ostrogu nekako ob pol štirihih jutraj vračal proti Gorenji Prekopi, sem se na križišču srečal z domobransko patroljo. To srečanje je minulo brez streljanja. Najbrž so me zamenjali za koga od svojih. Medtem ko sem se vzpenjal proti Javorovici, sem v globokem snegu opazil sledi, ki so peljale stran od glavne poti. To se mi je zdelo sumljivo. Pospesil sem korake, da bi o tem čimprej obvestil bataljonski štab. Tedaj pa je bila Javorovica že obkoljena.

Domobranci in Nemci so se vasi približali v treh kolonah. Prva, ki jo je vodil starejši domačin, poznavalec terena iz kostanjeviške postojanke, je šla po grebenu Gorjancev. Zasedla je položaje pod Špilarjevo špičo nad vasjo Javorovica. Drugo kolono je vodil dezertar iz 4. bataljona Cankarjeve brigade od Novega mesta. Približala se je vasi od zahodne strani. Nemci pa so prihajali od Pleterji, kjer je bil tudi nemški štab. Na Dolgi njivi so imeli dva tanka, ki naj bi preprečila partizanom umik v dolino.

Stopil sem v bataljonski štab ter takoj obvestil komandanta, da sem opazil tiste sumljive sledi. Potem sem odšel proti sosedni hiši. Ni dolgo trajalo, ko sem zaslišal streljanje in kričanje od vseh strani. Napadli so sam bataljonski štab. Patrolje, ki so odšle iz vasi, sovražnika niso

kretno akcijo za obrambo ustavnih svoboščin pred fašistično nevarnostjo. Treba je nastopiti proti raznim zaveznikom fašizma, kot so n. pr. »politično neopredeljeni«, skeptiki in koristolovci.

Preobrazba ekonomskih struktur, reorganizacija državne uprave, reforma zakonodaje in birokracije morajo seveda biti podlaga za takšen skupen nastop, toda do uresničitve je še daleč. Zato je trenutno najnujnejše preprečiti, da se ne bi nadaljevala sramotna apologija fašizma in pomagati vsem naprednim silam, da bi za vselej izkoreninile možnost terorističnih napadov.

Na mednarodnem področju je potreben sporazum o skupnem nastopanju vseh evropskih odporiških gibanj. S skupno akcijo bo možno vplivati na javno mnenje, izvajati moralni pritisk na nekatere vlade in vzgajati v novem duhu mladi rod. V Evropi in na svetu ne bo mirnega sožitja med narodi, dokler bodo na oblasti ljudje Francovega in Salazarjevega kova in dokler bo podpora fašističnim silam v Afriki, Južni Ameriki in Aziji vzrok za nerede in zatiranje. To je velika naloga, ki jo bo treba rešiti, če bomo hoteli zagotoviti mir in blagostanje vsem narodom sveta.

Fausto Nitti,
prevedel: Polde Vrbovšek

TRAGEDIJA NA JAVOROVICI

Dne 16. marca je preteklo 20 let, kar je na Javorovici, mali vasi na pobočju Gorjancev, padlo 112 borcev 4. bataljona Cankarjeve brigade. Javorovico dobro poznajo nekdanji borci Gorjanskega bataljona ter Cankarjeve in Gubčeve brigade. Te enote so se v vasi in okolici zadrževale tudi dlje časa. Med vojno, po italijanski ofenzivi na Gorjance, so nekateri domačini, belogardistom naklonjeni, računali, da ne bodo več živeli tako visoko v hribih, da se bodo po vojni naselili na partizanskim družinam zaplenjenih posestvih v ravnini. Zato so požgali nekaj hiš. Za stanovanja jih je ostalo le še nekaj...

Četrta bataljon Cankarjeve brigade je bil na tem območju nekako tri tedne. Imel je na-

logo varovati partizanske bolnišnice v Zumberku ter povezovali hrvaške in slovenske enote. Bil je maloštevilen, izčrpan od hudih bojev in izpopolnjen z novinci. Za tako odgovorno mesto je bil tudi vodstveni kader mlad in premalo izkušen. Bataljonski komandant je bil Tkalcic, komisarja je bila Tončka Sobarjeva, namestnik komandanta je bil Job, namestnik komisarja pa Franko iz Hrastja pri Orehovci. Štab je bil nedolgo tega postavljen na novo. Bili so dobri borci, niso pa imeli izkušenj v poveljevanju. Bataljon je imel tri stražarska mesta, kar je zadostovalo za ta položaj po dotedanjih načelih o zavarovanju. Vsako jutro so poslali tudi patrolje proti Vodenicam, Špilarjevi špiči in Vrhpolju. Teden dni pred usodnim 16. marcem sta dva domačina pobežnila k Nemcem v Kostanjevico in jih še bolj natančno seznanila s stanjem v bataljonu. Ze prej so Nemci od domačih izdajalcev dobivali obvestila o tem, da je na Javorovici partizanska enota in jim tako ni bilo težko napraviti načrta za zahrbtni napad.

Dan pred napadom sem se vračal od hrvaških partizanov v Zumberku. Srečal sem intendanta Bliska iz Metlike. Vprašal me je, če imam kake opravke v dolini. Pripovedoval mi je, da potrebuje hrano za bataljon in za bolnišnico. V štabu je dobil nekaj bonov, ki da bo z njimi lahko plačal, kar bo dobil. Povedal sem mu, da bi imel tudi jaz nekaj opravkov in skupaj sva odšla na pot.

Blisk je odkupoval živež pri ljudeh. Spremljali so namu borci dveh čet, ki so svojo nalogo mirno in vestno opravljali. Na Javorovico so se vrnili utrujeni in zaspani okoli treh zjutraj. En vod je odšel iz vasi zjutraj 16. marca 1944 okoli 3. ure v zasedo na Vo-

odkrile. Tako je sovražni napad presenetil borce nepripravljene, v snu. Vsak poskus obrambe se je zaradi tega izjalovil. Tudi avtomatično orožje, po večini italijanskega izvora, zaradi mraza ni delovalo.

Naklep okupatorjev in domačih izdajalcev se je tako uresničil. Po trirnem boju, nekako ob pol sedmih zjutraj, je bil 4. bataljon Cankarjeve brigade uničen. Padlo je 112 borcev. Glavnina bataljona se je sicer umikala proti Špilarjevi špiči, tam pa je bilo najhujše. Iz te skupine so jih 30 popolnili živih v jarku nad Javorovico. Potem so jih postrojili za bivšo cerkvijo na Javorovici in jih postrelili. Zaradi sovražnikove premoči se je tako poskus preboja ponesrečil. Prebilo se jih je le nekaj...

Iz tega strahotnega pokola se je rešilo vsega skupaj samo 17 borcev. Naslednji dan smo se postopoma sešli v Mi-hovem.

Domači izdajalci tudi mrtvim niso prizanašali. Oropali so jih ter se s plenom ponasili. Naslednje dni so padle borce pokopali in skupen grob. V stari cerkvi so jih pokopali 62 kar tako, da so jih pokrili s kamenjem. Ostale, ki so padli v manjših skupinah ali posamič, so naslednje dni pokopali naši borci, ki so prav zaradi tega prišli na Javorovico. Borci, ki so jih pokopali v porušeni cerkvi, smo pokopali zraven cerkve aprila istega leta.

Po osvoboditvi smo posmrtno ostanke borcev 4. bataljona Cankarjeve brigade prekopali v skupen grob na Urhu pri Ljubljani. Na kraju samem, na Javorovici, pa smo postavili spomenik. Ta pa ni primeren za kraj, kjer je toliko borcev prešlo svojo kri. Število žrtev zasluži dostojnejši spomenik.

Alojz Furar-Aleš